

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

Evidenčné číslo

**ANALÝZA ZAHRANIČNEJ PRACOVNEJ MIGRÁCIE
OBYVATEĽSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

2011

Stanislava Kreslová, Bc.

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**ANALÝZA ZAHRANIČNEJ PRACOVNEJ MIGRÁCIE
OBYVATEĽSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

Diplomová práca

Študijný program:	regionálny rozvoj
Študijný odbor:	6218800 verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra udržateľného rozvoja
Školiteľ:	Martin Prčík, Ing. PhD.

Nitra 2011

Stanislava Kreslová, Bc.

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Stanislava Kreslová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Analýza zahraničnej pracovnej migrácie obyvateľstva Slovenskej republiky“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 18. apríla 2011

Stanislava Kreslová

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pánovi Ing. Prčíkovi, PhD. za pomoc, odborné vedenie a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Abstrakt

V diplomovej práci sa venujeme viacerým čiastkovým cieľom, ktoré sa týkajú emigrácie obyvateľov zo Slovenskej republiky za prácou do zahraničia. Konkrétne porovnáme tri druhy relevantných dát–zo zahraničného sťahovania, výberového zisťovania pracovných síl a dáta zo systému EURES–s cieľom identifikovať najspoľahlivejšie z nich, pokúsiť sa za ich pomoci o vlastný expertný odhad počtu občanov SR pracujúcich v zahraničí ku koncu r. 2010. Ďalej na základe vlastného prieskumu analyzujeme potenciálny záujem študentov VŠ o prácu v zahraničí. Na záver hodnotíme, aké dôsledky a dopady prináša emigrácia občanov SR na spoločnosť a taktiež sa zameriavame na odporúčania a návrhy na zmiernenie nepriaznivých vplyvov vyplývajúcich z emigrácie občanov SR. Zisťujeme, že veľkým problémom je stanovenie aspoň približného počtu osôb migrujúcich zo SR, z ktorého môžu potom vychádzať ďalšie analýzy či odporúčania. Údaje sa vyznačujú rozličnou genézou, charakterom a hlavne spoľahlivosťou.

Kľúčové slová: zahraničná pracovná migrácia, emigrácia zo SR, počet emigrantov, migračné štatistiky, analýza migrácie, dopady emigrácie, migračné politiky a stratégie

Die Zusammenfassung

In der Diplomarbeit widmen wir mehreren Zielsetzungen zu, die sich auf die Auswanderung der Bewohner der Slowakischen Republik für Arbeit im Ausland beziehen. Speziell, vergleichen wir drei Arten von relevanten Daten–aus der ausländische Auswanderung, Arbeitskräfteerhebung und die Daten aus dem System der EURES - um die zuverlässigste von ihnen, der Anzahl der Bürger der Slowakischen Republik Auslandstätigkeit bis Ende des Jahres 2010 versuchen zu identifizieren. Schließlich bewerten wir, welche Folgen und Auswirkungen der Auswanderung der Bürger der Slowakischen Republik bringt. Wir verarbeiten auch die Empfehlungen und Vorschläge zur Abschwächung der schädlichen Auswirkungen infolge der Auswanderung der Bürger der Slowakischen Republik. Wir finden, dass das große Problem, zumindest ungefähre Anzahl der Migranten aus dem SR, die dann auf weitere Analysen und Empfehlungen aufbauen können festgestellt werden kann. Die Daten werden von unterschiedlicher Genese, die Natur und vor allem Zuverlässigkeit aus. Die Daten sind durch unterschiedliche Genese und Natur besonders Zuverlässigkeit gekennzeichnet.

Schlüsselwörter: Ausländische Arbeitskräfte, Auswanderung aus der Slowakei, die Zahl der Migranten, die Migrationsstatistiken, Migration Analyse, Auswirkungen der Auswanderung, die Migrationspolitik und Strategien

Zoznam použitých označení

ČŠ – členský štát, členské štáty

EHP – Európsky hospodársky priestor

EHS – Európske hospodárske spoločenstvo

EMN – European Migration Network (Európska migračná sieť)

ES – Európske spoločenstvo

EURES – Európske služby zamestnanosti

EÚ – Európska únia

INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky

IOM – Medzinárodná organizácia pre migráciu

MPSVR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

SR – Slovenská republika

ŠÚ SR – Štatistický úrad Slovenskej republiky

ÚPSVR – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

ÚHCP MV SR – Úrad hraničnej a cudzineckej polície Ministerstva vnútra SR

VDC – Výskumné demografické centrum

VZPS – Výberové zisťovanie pracovných síl

Obsah

1	PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	9
2	CIEĽ PRÁCE	15
3	METODIKA PRÁCE	16
4	VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA.....	18
4.1	Definícia pojmu migrácia a jej členenie	18
4.2	Faktory ovplyvňujúce migračné správanie.....	20
4.3	História migrácie	21
4.4	Politický, inštitucionálny a legislatívny systém SR v oblasti migrácie.....	27
4.4.1	Zodpovedné štátne inštitúcie a ministerstvá v oblasti migrácie SR.....	28
4.4.1.1	Harmonizácia medzinárodnej migračnej štatistiky.....	33
4.4.2	Legislatívna podpora slovenských občanov žijúcich v zahraničí	34
4.5	Prístup občanov SR na pracovný trh krajín EÚ po rozšírení EÚ v roku 2004.....	35
4.6	Zahranická pracovná migrácia zo Slovenska podľa údajov zo zdrojov v SR	37
4.6.1	Údaje zo zahraničného sťahovania	38
4.6.2	Údaje z výberového zisťovania pracovných síl	39
4.6.3	Údaje zo systému Európskej služby zamestnanosti „EURES“	44
4.7	Prieskum potenciálneho záujmu študentov VŠ o zahraničnú pracovnú migráciu	49
4.7.1	Záverečné zhodnotenie prieskumu o potenciálnom záujme študentov VŠ o zahraničnú pracovnú migráciu	57
4.8	Dôsledky zahraničnej migrácie obyvateľstva SR na spoločnosť	60
4.9	Stručná prognóza emigrácie zo Slovenskej republiky	61
5	NÁVRH NA VYUŽITIE VÝSLEDKOV	62
5.1	Odporúčania na zmiernenie nepriaznivých vplyvov vyplývajúcich zo zahraničnej migrácie obyvateľstva SR.	62
6	ZÁVER.....	64
7	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	67
	Prílohy	72

Úvod

Problematika pracovnej migrácie patrí v súčasnosti k najzávažnejším témam v rámci priestorovej mobility obyvateľstva. Voľný pohyb osôb je jedna z významných slobôd, garantovaná občanom Európskej únie. Rozumie sa ním nielen možnosť premiestňovania sa v rámci EÚ, ale aj možnosť usadenia sa, teda zmeny miesta pobytu v ktoromkoľvek štáte EÚ, s cieľom výkonu pracovnej činnosti alebo podnikania a formovania alebo zjednotenia rodiny. Migrácia osôb je všeobecne považovaná za jeden z charakteristických prejavov globalizačných procesov vo svete. Prispievajú k nej viaceré faktory, napr. odstraňovanie administratívnych bariér, zvyšujúca sa ekonomická integrácia a dopyt po pracovnej sile, citelný rast populácie až preľudnenosť v určitých krajinách, ozbrojené konflikty, perzekúcie a diskriminácia, prudký rozvoj dopravných a informačných technológií, budovanie sociálnych sietí a rozširovanie komunit migrantov a pod.

Pri téme migrácia zo Slovenska môžeme hovoriť v období posledných 20-tich rokov o dvoch kľúčových momentoch. Prvým bol pád železnej opony koncom roku 1989, ktorý pootvoril dovtedy zabuchnuté dvere „na západ“. Druhý, o niečo menej dramatický zlomový bod predstavuje vstup Slovenska do EÚ v máji roku 2004. Práve tento dátum však znamená zásadnú zmenu v rozsahu pracovnej migrácie slovenských občanov západným smerom. Pristúpenie nových členských krajín z bývalého východného bloku do EÚ sledovali pozorne najmä jeho bezprostrední susedia. Z dôvodu obavy z vlny chudobných migrantov k dátumu vstupu 1.5.2004 sa až 13 z 15 tich vtedajších krajín EÚ rozhodlo využiť vyrokované prechodné obdobia a uzavrieť svoj pracovný trh. Tri krajiny, ktoré otvorili svoj pracovný trh boli Veľká Británia, Írska republika a Švédsko.

Čo sa týka fenoménu migrácie v súvislosti so Slovenskou republikou, možno konštatovať, že v poslednom desaťročí sa takmer všetky migračné javy a procesy v našej krajine aktivizovali a ich význam sa evidentne zvyšuje. Relatívne výrazne vzrástol počet cudzích štátnych príslušníkov, ktorí sa do SR prisťahovali a to najmä za prácou, rodinou alebo štúdiom. Nemenej intenzívne stúpala mobilita osôb smerom zo SR do zahraničia, ako dosvedčujú údaje relevantných slovenských inštitúcií či odhady expertov zaoberajúcich sa touto problematikou. Je zrejmé, že v súčasnosti treba väčšiu váhu prikladať migrácii smerom von (OUT migration), pretože počet pracujúcich v zahraničí je výrazne vyšší, ako počet cudzincov pracujúcich v SR. Predpokladáme však, že Slovensko

sa stane krajinou viac príťažlivou pre migrantov cez rast ekonomiky. Aj oficiálne prognózy počítajú s rastom počtu imigrantov. Pôjde najmä o imigrantov z pracovných dôvodov. V súčasnosti ide skôr o dočasných pracovníkov, brigádnikov (Rumuni, Ukrajinci a iní), ktorých využívajú firmy na menej kvalifikované miesta. Obe strany pritom využívajú aspekt mzdových nákladov a úroveň saturuje aj nedostatok pracovných miest v spomenutých krajinách.

Z tohto dôvodu je prirodzená požiadavka komplexnejšieho a dôkladnejšieho skúmania tohto fenoménu i vypracúvania príslušných opatrení, politik a stratégií pre súčasnosť i budúcnosť. Oboje totiž ešte stále značne zaostáva oproti potrebám praxe.

Keďže tematika „zahraničnej pracovnej migrácie“ má veľmi široký záber, z hľadiska podania kompletných a ucelených informácií v diplomovej práci na danú tému, sa budeme venovať viacerým čiastkovým cieľom, ktoré sa týkajú emigrácie obyvateľov zo Slovenskej republiky za prácou do zahraničia. Konkrétne porovnáme tri druhy relevantných dát – zo zahraničného sťahovania, výberového zisťovania pracovných síl a dáta zo systému EURES – s cieľom identifikovať najspoľahlivejšie z nich, pokúsiť sa za ich pomoci o vlastný expertný odhad počtu občanov SR pracujúcich v zahraničí ku koncu r. 2010. Ďalej na základe vlastného prieskumu zanalyzujeme potenciálny záujem študentov VŠ o prácu v zahraničí. Na záver sa pokúsime zhodnotiť, aké dôsledky a dopady prináša emigrácia obyvateľstva SR na spoločnosť a taktiež sa zameriame na odporúčania a návrhy na zmiernenie nepriaznivých vplyvov vyplývajúcich z emigrácie občanov SR.

1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Podľa **Divinského (2007)** zahraničná (medzinárodná) migrácia je v súčasnosti charakteristickým prejavom globalizačných procesov a signifikantným atribútom globálnych zmien v čoraz väčšom počte krajín. Považuje sa za jednu z fundamentálnych civilizačných výziev 21. storočia vďaka svojim ekonomickým, populačným, kultúrnym, politickým, sociálnym, bezpečnostným, enviromentálnym a iným dopadom, hoci je vo všeobecnosti chápaná za prirodzený zväčša pozitívny a z mnohých hľadísk užitočný fenomén. K rozvoju zahraničnej migrácie synergicky prispieva zvyšujúca sa ekonomická integrácia, expanzia informačných technológií, rozmach dopravnej infraštruktúry, formulácia nových geopolitických záujmov, rastúci transnacionalizmus, zmeny v demografických trendoch a postavení pohlaví v spoločnosti.

Jurčová (2008) tvrdí, že medzinárodná migrácia je značne komplikovaný fenomén: terminologicky i metodologicky, štrukturálne i vývojovo, teritoriálne i chronologicky. Zjednodušene ju môžeme definovať ako pohyb osôb cez administratívne hranice štátov s úmyslom usadiť sa natrvalo alebo prechodne v druhej krajine.

Medzinárodná organizácia pre migráciu **IOM (2004)** definuje zahraničnú migráciu ako pohyb osoby, alebo skupiny osôb z jednej geografickej jednotky do druhej, cez administratívnu či politickú hranicu, s cieľom usadiť sa definitívne, alebo prechodne na mieste inom ako je miesto pôvodu osoby.

Zahrančné sťahovanie je definované ako zmena trvalého (obvyklého) pobytu osôb, t. j. počet osôb prisťahovaných do krajiny, respektíve vystťahovaných z nej do zahraničia bez ohľadu na ich štátne občianstvo v priebehu daného roka (**ŠÚ SR, 2003**).

Bleha (2007) konštatuje, že hoci v kvantitatívnej rovine sa nepotvrdzujú predikované veľmi vysoké počty pracovných migrantov po vstupe do EÚ, ide najmä o kvalitatívnu rovinu tohto problému („únik mozgov“) a o fakt, že ide o obyvateľstvo vo veku najvyššej plodnosti, čo v konečnom dôsledku negatívne ovplyvňuje vekovú štruktúru.

Pokiaľ hovoríme o migrácii, musíme rozlišovať vnútornú migráciu (sťahovanie bez prekročenia hraníc štátu) a vonkajšiu migráciu (sťahovanie s prekročením hraníc štátu). Pokiaľ sťahovanie prebieha do určitej územnej jednotky, vtedy hovoríme o imigrácii. Pokiaľ sa sťahujeme z danej územnej jednotky, ide o emigráciu (**Jurčová, 2008**).

Salt (2005) uvádza, že narastajúce problémy sú spojené s komplexnosťou migrácie. Väčšia časť obsahu migrácie, vychádzajúca zo zberu štatistických údajov, nereflektuje veľkú časť reality dnešných pohybov, charakterizovaných novými formami a dynamikou. Osobitne ťažké je zachytiť krátkodobé pohyby a charakter zmien, ako aj samozrejme, ilegálne migrácie. Preto pokračujúca harmonizácia migračnej štatistiky je nevyhnutná.

„Push“ faktory sú vo všeobecnosti negatívne a zvyknú motivovať ľudí k odchodu z krajiny alebo oblasti. Príkladmi môžu byť konflikty, prenasledovanie, politická nestabilita, sociálna nerovnosť a slabé ekonomické možnosti. „Pull“ faktory sú skôr pozitívne, ako napríklad vyššia životná úroveň, práca, možnosti vzdelávania, zlúčenie rodiny alebo slobodnejšia či bezpečnejšia spoločnosť v cieľovej krajine (**IOM, 2006**).

Migrácia nie je problémom bezpečnosti. Je problémom potlačenia dôvodov – chudoby, ozbrojených konfliktov a nezamestnanosti, povedal komisár pre spravodlivosť, slobodu a bezpečnosť (**Frattini, 2007**).

Predseda Komisie **José Manuel Barroso** tvrdí, že maraca je judo z veľkých otázok dneška. Komisia má jasnú vŕmit stratégiu. Podporiť legálnu migráciu, ktorá je prospešná pre migrantov, pre krajiny ich pôvodu, ale aj pre Európu. A zastaviť nelegálnu migráciu. V októbri predložíme dva návrhy smerníc o imigrácii pracovnej sily, ktoré doplnia už predložený návrh na sankcie voči zamestnávateľom nelegálnych migrantov (portál euroactiv, 2007).

Komisár pre zamestnanosť a sociálne veci **Špidla** je presvedčený, že Európa si nemôže vyberať medzi budúcnosťou s a bez imigrácie. Vyberá si medzi imigráciou ktorá je zle, alebo dobre zvládnutá. Je potrebné riadiť imigráciu a integráciu migrantov

z pohľadu sociálnej kohézie, čo je, jedna z hodnôt, ktorá odlišuje Európu od iných veľkých západných civilizácií (portál euroactiv, 2007).

Pracovná migrácia sa vzťahuje na ľudí, ktorí sa sťahujú za prácou. Politika pracovnej migrácie vychádza z prísnych ekonomických kritérií založených na potrebách trhu práce danej krajiny. Čoraz viac členských štátov EÚ používa imigračné schémy založené na bodovom systéme s cieľom podporiť iba príchod vysokokvalifikovanej pracovnej sily. Okrem toho sa niektoré krajiny snažia obmedziť prílev nízko kvalifikovanej pracovnej sily z nečlenských krajín EÚ. Ekonomická migrácia sa často používa rovnocenne s pojmom pracovná migrácia. Tento pojem má však širší zmysel a môže zahŕňať migráciu s cieľom zvýšiť si kvalitu života po sociálnej a ekonomickej stránke. Ekonomická migrácia môže byť legálna alebo nelegálna (**IOM, 2006**).

Divinský (2006) uvádza, že z historického hľadiska bolo Slovensko emigračnou krajinou, nová spoločensko-ekonomická situácia v Európe aj krajine po roku 1989 však priniesla zásadný obrat. Slovenská republika sa po dlhých rokoch, kedy produkovala migračný úbytok, transformovala na krajinu oficiálne migračne ziskovú a vo sfére zahraničného sťahovania sa začali manifestovať nové trendy.

Slovensko sa v minulosti považovalo za tradične emigračnú krajinu. Napriek výraznej zmene v migračnom profile Slovenska, ktorá nastala po politických a ekonomických zmenách a priniesla obrat v migračných tokoch smerom k posilneniu imigračnej stránky, emigračný tok v rokoch 2004 - 2008 tvoril významný segment v rámci celkovej zahraničnej migrácie (**Hanzelová, Kostolná, Reichová, 2006**).

Slovenská republika prechádza v oblasti zahraničnej migrácie fázou intenzívnych premien. Z krajiny s temer zanedbateľnou úrovňou migrácie ešte v polovici 90. rokov (kde zahraničné sťahovanie bolo veľmi mierne, počet cudzincov s povolením na pobyt skromný, počty nelegálnych migrantov, žiadateľov o azyl či pracovných migrantov irelevantné, obchodovanie s ľuďmi či repatriácia imigrantov v podstate neznáma, potreba integrácie cudzincov minimálna, migračná politika len symbolická) sa stal štát, v ktorom sa viaceré migračné komponenty pomerne rapídne dynamizovali (**Divinský, 2005**).

Vašečka (2009) konštatuje, že obyvatelia Slovenska sú v hodnotení prínosov a nákladov migrácie polarizovaní s príklonom posudzovať migráciu skôr ako záťaž. Na migráciu nazerajú predovšetkým ekonomickými očami a prikláňajú sa k reštriktívnym opatreniam pri ochrane trhu práce. Migrácia ako jedno z riešení demografickej krízy nie je preferovaná a takýto postoj patrí v slovenskej populácii medzi marginálne.

Jurčová (2008) poukazuje v súvislosti so stanovením indikátorov integrácie v prostredí Slovenska na potrebnosť zhodnotiť analytické vymedzenie „migranta“ aj v kontexte štatistiky. Diskusia o presnom vymedzení tohto pojmu pre potreby slovenskej štatistiky sa objavila už skôr. Zdôrazňuje vážnosť a nejednoznačnosť všeobecne používaných definícií migranta a poukazuje na rôzne úskalia tohto pojmu. Jedným z nich je aj nejednoznačnosť definovania migranta v rôznych krajinách. Západná Európa definuje migranta na základe obvyklého pobytu, postkomunistické krajiny na základe pobytu trvalého a prechodného. Kritériom je aj dĺžka pobytu alebo zámer ostať v krajine dlhšie ako určitú dobu (3 mesiace, 6 mesiacov, 1 rok a pod.)

Divinský (2006) usudzuje, že v súvislosti s členstvom SR v Únii a jej participáciou na tvorbe a implementácii príslušných politík ako aj vzhľadom na výskyt špecifických domácich problémov možno za najpodstatnejšie otázky považovať nasledovné: 1. Aké kľúčové nedostatky existujú v oblasti manažmentu zahraničnej migrácie v SR, akými mechanizmami a s akou mierou úspešnosti ich krajina rieši?; 2. Aké sú priority, stratégie a vízie SR v spojitosti so zahraničnou migráciou? Aký je postoj SR a jej obyvateľov k imigrácii?; 3. Ako možno skvalitniť manažment zahraničnej migrácie v SR? Čím sa možno inšpirovať v tomto smere inými krajinami? Na ktorých úsekoch s nimi môže Slovensko intenzívnejšie spolupracovať?

V prípade Slovenska je zaujímavé, že postoje ľudí k migrantom sa nezakladajú na ich pravdivom obraze. Na základe tvrdých dát totiž možno povedať, že drvivá väčšina migrantov je pre nás obohatením nielen v kultúrnom, ale naozaj aj v ekonomickom zmysle. Typický migrant na Slovensku pochádza z členskej krajiny Európskej únie, je skôr mladší, vzdelanejší, slobodný, sám sa stará o svoju domácnosť a prispieva k rastu slovenského HDP. Toto však väčšina ľudí na Slovensku nevie. Som presvedčený, že keby tá informovanosť bola vyššia, aj vnímanie migrantov by bolo pozitívnejšie. Migranti sú totiž dodnes vnímaní ako ľudia, ktorí kladú veľké nároky na štátny rozpočet. Vo výskume sa

nám teda ukázalo, že to, čo možno vnímať ako jednoznačný úspech informačných kampaní o azylantoch a žiadateľoch o azyl, má paradoxne aj jeden naozaj nezamýšľaný dôsledok – migranti sú stotožňovaní s azylantmi, ktorí predstavujú iba ich nepatrný zlomok. To potom značne skresľuje aj celkový obraz (**Vašečka, 2009**).

V posledných dvoch desaťročiach migrácia výrazne ovplyvňuje aj sociálno-ekonomický rozvoj na Slovensku, osobitne po vstupe krajiny do EÚ. S narastajúcou globalizáciou a voľným pohybom pracovnej sily sa aj Slovenská republika začína zaraďovať medzi cieľové európske krajiny migrantov, a to nielen žiadateľov o azyl, ale aj imigrantov hľadajúcich na našom území prácu a zamestnanie (**MPSVaR, 2008**).

Čierna (2009) tvrdí, že krajinách EÚ dnes žije cca 18,5 milióna štátnych príslušníkov tretích krajín, čo predstavuje 3,8 % populácie. Migrácia a mobilita pracovnej sily v Európe zvýšila etnickú, kultúrnu, jazykovú a náboženskú diverzitu členských štátov. Tento trend sa najmä po vstupe našej krajiny do EÚ výraznejšie začal dotýkať aj Slovenska a bude naďalej pokračovať. Ak máme zvládnuť úlohy v oblasti migrácie a integračného manažmentu, ktoré po dovŕšení krízy budú zrejme znovu aktuálnejšie a naliehavé, treba sa poobzerať po okolitých krajinách a začať čerpať z ich skúseností.

Podľa **Divinského (2007)** kvantitatívny vývoj občanov SR zamestnaných v zahraničí podľa výberového zisťovania pracovných síl Štatistickým úradom SR vzrástol zo 49 000 v roku 2000 na 158 100 v roku 2006. Podiel na celkovom počte zamestnaných občanov SR tak podľa týchto údajov dosiahol 6,9 % v roku 2006.

Podľa výsledkov výberového zisťovania pracovných síl za 2. štvrťrok 2010 v zahraničí pracovalo 130 500 slovenských občanov. Z týchto údajov vyplýva, že pracujúci v zahraničí sa podieľali 5,64-percentným podielom na celkovo zamestnaných osobách SR (**ŠÚ SR, 2010**).

Rievajová (2009) poukazuje na dopady pre krajiny pôvodu migrujúcich pracovníkov: ekonomické – prílev príjmov zo zárobku migrantov, ale aj strata pracovnej sily, najmä vysokokvalifikovanej, čo brzdí hospodársky rast; demografické – znižuje sa produktívna zložka populácie, odchádzajú hlavne mladé ekonomicky aktívne osoby,

prevažne muži; spoločenské – rozpady manželstva, psychické problémy detí žijúcich bez otcov, pozitívom však môže byť väčšia nezávislosť žien a vďaka príjmom zo zahraničia môže byť lepšia ekonomická situácia rodín.

Autorka objasňuje dve teórie, a to teória duálneho pracovného trhu, ktorá vychádza z chronického vnútorného dopytu po nízko kvalifikovaných pracovných silách v moderných industriálnych spoločnostiach. V tejto situácii vznikala nenasýtenosť dopytu po nízko kvalifikovaných (slabo platených) pracovných silách z domácich zdrojov. Ako najlacnejší variant riešenia sa javilo otvorenie pracovného trhu pre ľudí, ktorí sú ochotní akceptovať nízke mzdy, lebo sú zároveň pre nich oveľa vyššie ako v ich domovských krajinách. Makrosociologická teória svetového systému zameriavajúca sa na štruktúru pracovného trhu celého sveta. Vlastníci kapitálu a jeho správcovia (vrcholoví manažéri) v snahe dosiahnuť čo najvyšší zisk hľadajú v hospodársky menej výkonných populáciách lacnú pracovnú silu a tam vytvoria pracovné miesta. Lacná pracovná sila následne prúdi proti smeru kapitálu – čiže do hospodársky výkonnejších krajín, vďaka čomu dochádza ku globálnemu tlaku na mzdy.

Šoltés (2008) upozorňuje na stratu vysokokvalifikovanej pracovnej sily. Kolotoč spustili práve nemeckí lekári, ktorí začali odchádzať za lepšími platmi do Veľkej Británie a Švajčiarska. Medzeru po nich nemocnice zaplnili doktormi z Čiech a Poľska. Nedostatok lekárov v Čechách zasa riešili prilákaním ‚bielych plášťov‘ zo Slovenska. Komu sa posunie Čierny Peter, je otázne, keďže EÚ sa končí práve na našej východnej hranici a akékoľvek ďalšie riešenie nevyhnutne prekročí hranice Schengenu. Cirkulácia podobná tej európskej prebieha aj v iných častiach sveta. Kým kanadskí lekári odchádzajú za prácou do USA, kanadské nemocnice sa otvorili pre juhoafrických lekárov, ktorých nedostatok v nemocniciach Pretórie či Kapského Mesta riešia dovozom mozgov z Mozambiku.

2 CIEĽ PRÁCE

Keďže tematika zahraničnej pracovnej migrácie predstavuje široký záber, z hľadiska podania kompletných a ucelených informácií v diplomovej práci na danú tému, sa budeme venovať viacerým čiastkovým cieľom, ktoré sa týkajú emigrácie obyvateľov zo Slovenskej republiky za prácou do zahraničia:

- Analýza troch druhov relevantných dát – zo zahraničného sťahovania ŠÚ SR, Výberového zisťovania pracovných síl uskutočňovaného ŠÚ SR a údaje zo systému EURES – s cieľom identifikovať najspoľahlivejšie z nich, pokúsiť sa za ich pomoci o vlastný expertný odhad počtu občanov SR pracujúcich v zahraničí ku koncu r. 2010
- Zhodnotenie potenciálneho záujmu o zahraničnú pracovnú migráciu študentov VŠ na základe vlastného prieskumu (vyhodnotenie dotazníkov a následné zhodnotenie a analýza výsledkov)
- Analýza dôsledkov a dopadov emigrácie obyvateľstva Slovenskej republiky na spoločnosť.
- Odporúčania a návrhy na zmiernenie nepriaznivých vplyvov vyplývajúcich z emigrácie občanov SR.

3 METODIKA PRÁCE

Materiály, z ktorých vychádzame pri spracovaní problematiky, sú:

1. Legislatívne pramene migrácie:

- a) Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov
- b) Koncepcia migračnej politiky SR Ministerstva vnútra
(Uznesenie vlády SR č. 338/2009)
- c) Zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí (č. 474/2005 Z.z.)
- d) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady o štatistike Spoločenstva o migrácii a medzinárodnej ochrane (Uznesenie EP zo 6. novembra 2003)

2. Štatistické údaje, týkajúce sa migrácie:

- a) Štatistický úrad SR (štatistické údaje o pohybe obyvateľstva, údaje VZPS)
- b) Infostat, Výskumné demografické centrum, Eurobarometer, Slovstat, Eurostat
- c) Medzinárodné inštitúcie zaoberajúce sa problematikou migrácie (IOM)

3. Odborná literatúra, týkajúca sa problematiky:

- a) Materiály dostupné na odborných internetových stránkach (slovenské a zahraničné zdroje)
- b) Publikácie týkajúce sa danej problematiky
- c) odborné články o danej problematike v časopisoch.
- d) odborné informácie poskytnuté elektronickou poštou od pracovníkov ŠÚ SR, ÚPSVaR podľa zákona č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám

Pri spracovaní problematiky diplomovej práce využívame nasledujúce metódy:

- a) analýza historického vývoja pracovnej migrácie,
- b) analýza politického, inštitucionálneho a legislatívneho systému SR v oblasti migrácie
- c) analýza štatistických údajov,
- d) prieskum a analýza potenciálneho záujmu študentov VŠ o zahraničnú pracovnú migráciu (dotazníkový prieskum)

Za účelom zistenia záujmu o prácu v zahraničí študentov VŠ sme použili reprezentatívnu vzorku sto študentov 1. a 2. ročníka druhého stupňa vysokoškolského štúdia, s vekovým zložením 22 až 25 rokov. Prieskum sa realizoval počas obdobia zimného semestra školského roku 2010/2011. Respondenti prieskumu boli študenti

Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre a študenti Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Návratnosť dotazníkov bola 100%. Údaje sú spracované na základe vyhodnotenia odpovedí na dotazníkové otázky. Vyhodnotenie odpovedí je formou jedноступňového triedenia obsahujúceho absolútnu a relatívnu početnosť s grafickým zobrazením výsledkov relatívnych početností formou stĺpcových a koláčových grafov.

- e) analýza dôsledkov emigrácie obyvateľstva Slovenskej republiky na spoločnosť
- f) syntéza získaných informácií na formuláciu záverov a odporúčaní.

4 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

4.1 Definícia pojmu migrácia a jej členenie

V prípade migrácie jestvuje nemálo čiastkových teórií, no žiadna všeobsiahla, všeobecná teória (Drbohlav, 2004).

Divinský (2005) definuje zahraničnú migráciu ako pohyb osoby alebo skupiny osôb z jednej geografickej jednotky do druhej cez administratívnu či politickú hranicu s cieľom usadiť sa definitívne alebo prechodne na mieste inom ako je miesto pôvodu osoby.

Podobne charakterizuje zahraničnú migráciu Jurčová (2008) ako migráciu, pri ktorej sa prekračujú hranice štátu.

Migráciu možno charakterizovať aj ako priame priestorové premiestňovanie alebo sťahovanie obyvateľov (IOM). Migrácia (sťahovanie) obyvateľstva patrí medzi procesy, ktoré vyvolávajú zmeny v počte, štruktúre a rozmiestnení obyvateľstva na určitom území (Vaňo, 2003). Migrácia podľa autora významne ovplyvňuje celkový počet obyvateľstva, pracovných síl ale hlavne ďalšie demografické, ekonomické a sociálne štruktúry.

Podľa Roubíčka (1997) sa migrácia v rámci jedného štátu označuje ako *vnútorná migrácia*, mimo hranice vymedzenej oblasti ako *vonkajšia migrácia*. V prípade, že táto oblasť je územím zvrchovaného štátu, hovoríme o *zahraničnej migrácii*. Autor dodáva, že výsledok vnútornej migrácie nie je zmena počtu obyvateľstva štátu, ale len zmena jeho priestorového rozmiestnenia, na rozdiel od zahraničnej migrácie, ktorá mení počet obyvateľov štátu. V rámci vnútornej migrácie rozoznávame *sťahovanie vnútrookresné*, t. j. z obce do obce v rámci okresu, *vnútrokrajské sťahovanie* - z okresu do okresu v rámci kraja a *medzikrajské sťahovanie* - sťahovanie medzi krajinami.

Podľa rozlíšenia miesta pôvodu a cieľa migranta, *emigráciou* rozumieme vysťahovalectvo (z pohľadu materskej krajiny) a *imigráciou* prisťahovalectvo (z pohľadu prijímajúcej spoločnosti).

V súvislosti s pojmom zahraničná migrácia treba objasniť možné členenie krajín, konkrétne ide o tieto tri skupiny krajín:

- *krajiny pôvodu* (emigračné alebo tiež vysielajúce krajiny),

- *tranzitné krajiny* (krajiny prechodu, predovšetkým v spojitosti s ilegálnou migráciou, keď migranti cestou prekračujú hranice tretích krajín a dočasne prebývajú na ich území)
- *cieľové krajiny* (imigračné alebo prijímajúce krajiny)

Podľa aspektu motivácie, ktorá podnecuje a iniciuje migráciu, možno v istom zmysle hovoriť o primárnom determinante členenia migrácie, kedy sa v závislosti od motívu migranta zvykla rozlišovať *migrácia* (relatívne) *dobrovoľná a nútená*. *Dobrovoľnou migráciou* sa v tomto kontexte rozumela predovšetkým ekonomická migrácia, ale patrí sem napríklad aj zlučovanie rodín (reunifikácia rodín) či návrat do krajiny predkov. V druhom prípade vyhánajú migranta z vlasti vojnové konflikty, politické prenasledovanie, náboženský útlak, choroby a epidémie, prírodné či priemyselné katastrofy, pričom takáto problematika má neraz aj humanitárny charakter (Šíbl, Šáková, 2002).

Zahraniční migranti, ktorí z krajiny pôvodu odchádzajú nedobrovoľne možno rozdeliť na viaceré skupiny osôb, sú to žiadatelia o azyl, utečenci (azylanti), odídenci, presídľenci, etnickí migranti.

Kritériom pri začleňovaní do migračných pohybov je predovšetkým doba pobytu jedinca v zahraničí. OSN rozlišuje dve kategórie na základe dĺžky pobytu migranta v prijímajúcej krajine: *dlhodobú* od 12 mesiacov a viac a *krátkodobú migráciu* 3 až 11 mesiacov. OSN nepovažuje za migráciu dočasné formy – rekreáciu, turistiku, služobnú cestu, náboženskú púť, ale ani misiu v diplomatickom zbore či ozbrojených silách, kočovníctvo a pod. Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) rozlišuje tri hlavné typy migrácie: tradičnú permanentnú migráciu (t.j. emigráciu), dlhodobú a krátkodobú migráciu.

Pracovná migrácia má komplexný charakter. V rámci nej existujú rôzne kategórie migrantov, odlišujúce sa kvalifikáciou, dĺžkou pobytu a právnym štatútom. *Ekonomickí migranti* sa zaoberajú rozličnými ekonomickými aktivitami, od nízkokvalifikovaných prác po vysoko kvalifikované odbory. Vo väčšine cieľových krajín sú legálnym pracovným migrantom udeľované pracovné povolenia len pre určité obdobie, avšak v niektorých prípadoch ak sa povolenie na prácu vydáva opakovane, migrant má veľkú šancu získať povolenie na pobyt na neurčitú dobu, príp. následne žiadať o naturalizáciu tvrdí Divinský (2005).

Posledným kritériom klasifikáciu migrantov je zákonnosť ich pobytu. Na základe tohto administratívno-právneho kritéria rozlišujeme migrantov *legálnych*, zdržujúcich sa na území hostiteľskej krajiny v súlade s miestne platnými zákonmi, ako aj s platnými dokumentmi a migrantov *nelegálnych*. Títo sú charakterizovaní ako osoby zdržiavajúce sa v zahraničí bez platného povolenia, s falošnými či žiadnymi dokumentmi, v rozpore s medzinárodnými dohodami a národnými zákonmi.

Skúmanie migračných prúdov medzi dvomi územnými jednotkami znamená skúmať ich *migračné toky*, ktoré majú svoju zdrojovú oblasť i, ktorú pozorované súbory migrantov opúšťajú a svoju cieľovú oblasť j do ktorej smerujú. Dôležité je, aby sa migračné toky riadili v súlade so zákonom a v spolupráci s krajinami ich pôvodu ako i vysielajúcich krajín. Celkový počet migrantov, resp. prípadov mechanického sťahovania, s rovnakým miestom odchodu a s rovnakým miestom príchodu sa označuje ako migračný tok, alebo migračný prúd. Je to počet migrantov, ktorí odchádzajú z miesta i a prichádzajú do miesta (Roubíček, 1997).

4.2 Faktory ovplyvňujúce migračné správanie

Migráciu ľudí ovplyvňujú rôznorodé okolnosti. Na jednej strane stoja okolnosti, kvôli ktorým ľudia z istej krajiny odchádzajú (tzv. push faktory, z angl. push – tlačiť, naliehať) a na druhej strane okolnosti, ktoré migrantov motivujú prísť do inej krajiny (tzv. pull faktory, z angl. pull – ťahať, priťahovať). Vidina zlepšenia životných podmienok je zároveň najsilnejším motívom pre výber krajiny, do ktorej ľudia migrujú. Ak by ľudia boli spokojní tam, kde sa narodili, nikdy by nemigrovali. Človek sa obvykle cíti dobre medzi svojimi blízkymi, teda tam, kde vyrástol a kde sa cíti ako doma. V súčasnosti migruje obrovské množstvo ľudí, čo uľahčujú moderné technológie, dopravné prostriedky, internet. To všetko umožňuje ľuďom odchádzať zo svojej krajiny bez toho, aby stratili kontakt so svojou rodinou, priateľmi a známymi. Tým sa mení aj charakter migrácie oproti minulosti. Výsledky výskumu Eurobarometer uvádzajú, že faktory podporujúce mobilitu, sú kombináciou materiálnej a nemateriálnej povahy. Najviac početnými faktormi, ktoré podporujú mobilitu občanov sú lepšie pracovné podmienky, vyšší príjem domácnosti a objavovanie nového prostredia. Rozhodovanie sa k migrácii ovplyvňuje aj očakávanie príležitosti stretnúť nových ľudí. Motívy sa líšia podľa rodovej príslušnosti a veku:

dôvody odchodu týkajúce sa práce a príjmu dominujú najmä u mužov a mladších vekových kategórií. Spomedzi faktorov, ktoré odrádzajú od odchodu do zahraničia, figuruje najmä strata rodinných väzieb a potreba naučiť sa nový jazyk. Strata sociálnych väzieb figuruje ako dôvod, ktorý odrádza od odchodu do zahraničia, najmä u žien. Potreba naučiť sa nový jazyk spojená s obavou potenciálnych jazykových ťažkostí sa vyskytuje prevažne u starších ľudí a ľudí s nižším vzdelaním. Respondenti sa obávajú aj potenciálnych problémov s hľadaním vhodného bývania a ťažšej dostupnosti k verejným sociálnym službám (Kešelová, 2007).

4.3 História migrácie

Hoci je migrácia vnímaná predovšetkým ako téma súčasnosti, tento jav život na území dnešného Slovenska výrazne ovplyvňoval odjakživa. To, aké má Slovensko v súčasnosti národnostné zloženie obyvateľov, aké kultúry, zvyky a tradície tu pretrvávajú, je výsledkom stáročných migračných vln v oboch smeroch. Žiadna krajina sveta nemá obyvateľstvo, ktoré by žilo na jej území od nepamäti. Migrácia je prirodzenou súčasťou dejín každého štátu a poznanie toho, ako jednotlivé skupiny prichádzali na územie danej krajiny je veľmi dôležité pre utváranie obrazu o kultúre, ktorá sa v nej vytvorila. To platí pre Slovensko rovnako, ako pre iné krajiny. Ak hovoríme o dejinách Slovenska, nemožno hovoriť len o období samostatného štátu. Oveľa zmyslupnejšie je hovoriť o histórii územia, ktoré bolo ovplyvnené rôznorodými kultúrnymi vplyvmi. Slovanské osídlenie trvá 15 storočí a o Slovákoch ako o modernom národe možno hovoriť od konca 19. storočia. Dejiny Slovenska ani zďaleka nie sú iba dejinami Slovákov, ale najrôznejších kultúr, ktoré na toto územie prichádzali, ktoré sa na ňom rozvíjali a v mnohých prípadoch aj naďalej rozvíjajú. Prvá veľká migračná vlna bola z českých území a súvisí s husitskými vojnami, najmä po presunutí ozbrojených konfliktov medzi cisárom Žigmundom Luxemburským a husitmi na územie Slovenska (Kováč, 1998).

V polovici 15. storočia Čechov na území Slovenska prebývalo 15 až 20 tisíc. Výrazný príliv migrantov z Čiech na obyvateľov Slovenska súvisel s prenasledovaním českých protestantov. Hlavná vlna migrácie súvisela s vypovedaním nekatolíckych šľachticov a mešťanov po bitke na Bielej hore v roku 1620. Usádzali sa najmä v Nitrianskej a Trenčianskej stolici, ktoré boli najbližšie k svojej pôvodnej vlasti.

Prichádzajúci kňazi, učitelia, lekári a úradníci významne prispeli k rozvoju kultúrneho života na Slovensku. Prelom a zásadnú zmenu v kvantite i skladbe obyvateľstva českého pôvodu na území Slovenska nastala po vzniku Československa, kedy na Slovensku chýbali odborníci na budovanie štátnej správy, súdnictva, armády, pôšt, zdravotníctva, polície, no najmä školstva. V dôsledku toho prudko narástol počet Čechov na Slovensku. Kým v roku 1910 ich na Slovensku žilo spolu 7 947, v roku 1930 to bolo už 120 926. Nástup fašizmu v Európe zasiahol aj do osudov Čechov žijúcich na Slovensku. Viedenská arbitráž v roku 1938 znamenala stratu južného Slovenska v prospech Maďarska, v dôsledku čoho sa znížil aj počet Čechov žijúcich na Slovensku žijúcich v týchto oblastiach. V období 1938 – 1939 bolo vydané vládne nariadenie, na základe ktorého bolo z krajiny odvolaných 9 000 českých úradníkov. Situácia obyvateľov českého pôvodu sa ešte zhoršila po vzniku Slovenskej republiky, kedy sa títo dostali do postavenia cudzincov. Výsledkom bolo zníženie počtu obyvateľov českej národnosti na 31451 v roku 1943. Posledná vlna migrácie z Čiech na Slovensko nastáva po obnovení Československej republiky a viaže sa najmä k obdobiu industrializácie po roku 1948.

Veľmi dôležitú úlohu v histórii Slovenska zohrávali aj Nemci, ktorí postupne prichádzali na toto územie. V porovnaní s ostatnými skupinami sa nemecká menšina vyznačovala výraznou kultúrnou rôznorodosťou. Tá bola spôsobená osídľovaním nemeckých imigrantov v rôznych časových obdobiach a z rôznych regiónov dnešného Nemecka. Nemci začali prichádzať v druhej polovici 13. storočia. Popri zámere znovu osídliť zničené oblasti mali noví usadlíci zvýšiť poľnohospodársku produkciu a prispieť k rozvoju remesiel. Jednou zo skupín, ktoré prichádzali v tomto období na naše územie, boli aj karpatskí Nemci, ktorí sú ľudovo známi ako „mantáci“. Tí sa postupne usádzali medzi dvoma pohoriami na východnom Slovensku – Slovenským rajom a Slovenským krasom. Tu založili svoje osady, z ktorých vzniklo mestečko Medzev. Mantáci spočiatku pracovali ako baníci, taktiež sa preslávili ako vynikajúci kováči.

Druhú etapu nemeckej imigrácie na Slovensko podnietilo protireformačné, rekatolizačné hnutie v západnej Európe. V 16. storočí začali prichádzať habáni, ktorí boli novou náboženskou spoločnosťou pôvodom zo Švajčiarska s postupne rozšírenou do Holandska a Nemecka. Odtiaľ však boli vyhánaní, a preto sa začali presúvať na východ. Habáni boli známi predovšetkým výrobou keramiky, nožov a súkna, čím znovu prispeli ku kultúrnej rozmanitosti a rozvoju remesiel na našom území. Potreba odborníkov pre manufaktúrnú výrobu podnietila poslednú etapu nemeckého prisťahovalectva. Nemeckí

odborníci pomáhali rozvíjať priemyselnú výrobu v rôznych oblastiach na celom Slovensku (Olejník, 2000).

Ako možno vidieť z uvedených príkladov imigrácie, územie dnešného Slovenska bolo niekoľko storočí osídľované rôznymi etnickými skupinami, ktoré výrazne ovplyvnili jeho historický vývoj a kultúru.

História emigrácie Slovákov

Históriu a kultúrny vývoj Slovenska však neovplyvnili iba vlny prisťahovalcov (imigrantov), ale vo veľkej miere aj emigrácia obyvateľstva do iných častí Uhorska, ďalších európskych krajín aj do zámoria. Po odchode Turkov z Uhorska začala veľká migrácia v jednotlivých častiach kráľovstva. Slovenské územia boli v tom čase preľudnené, kým ostatné uhorské časti mali veľmi nízky počet obyvateľov. Tieto časti trpeli nedostatkom pracovnej sily. Hlavnými dôvodmi, pre ktoré sedliaci odchádzali boli ťažkosti užiť sa poľnohospodárskou prácou, avšak aj rôzne epidémie a hlad. V hornom Uhorsku poddaní taktiež platili vyššie dane ako v ostatných častiach kráľovstva. To mnohých podnietilo odchádzať a natrvalo sa usádzať južnejšie. Južné územia poskytovali roľníkom všetko, čo potrebovali. Pôda vo vyľudnených oblastiach bola mimoriadne kvalitná a k dispozícii vo veľkom množstve. Keďže zemepáni v týchto oblastiach potrebovali nevyhnutne novú pracovnú silu, ponúkali imigrantom rôzne úľavy a predovšetkým náboženskú slobodu. Neraz sa stalo, že prisťahovalcov čakali hotové dediny s postavenými domami a pripraveným náradím (Metodická príručka pre multikultúrnu výchovu, 2007).

Vystáholectvo do USA

Vystáholectvo z Európy do Spojených štátov amerických začalo už v prvej polovici 19. storočia. Po roku 1880 začal významný migračný prílev zo strednej a juhovýchodnej Európy. V USA prebiehal v 19. storočí mohutný priemyselný rozvoj, ktorý si vyžadoval veľké množstvo pracovných síl. Mimoriadne priaznivé podmienky pre cieľ amerických podnikateľov boli práve v Uhorsku. Podľa dostupných štatistík do roku 1913 z Uhorska emigrovalo viac ako 2 milióny ľudí. Väčšina vystáhovalcov (asi 97%) odchádzala práve do USA. Pritom tretina všetkých vystáhovalcov z Uhorska pochádzala z hornouhorských žúp, teda z územia dnešného Slovenska. Ľudia odchádzali predovšetkým z ekonomických dôvodov. Chudoba, neúroda a nedostatok práce spôsobovali, že tieto oblasti sa stávali hladovými dolinami. Odchádzalo sa predovšetkým z najchudobnejších žúp na východe a severe krajiny, teda zo Šariša, Zemplína, Oravy, Liptova a Kysúc. Emigrácia

však bola výrazná aj z okolia Trenčína, Nitry a ďalších regiónov. Keďže na Slovensku sa ľudia živili predovšetkým domácou poľnohospodárskou výrobou, konkurencia v podobe továrenského priemyslu ich donútila opúšťať svoje domovy. Veľmi zriedkavo odchádzali kvalifikovaní robotníci, väčšinou to boli remeselníci a roľníci, ktorí sa v meniacom hospodárstve nedokázali užiť. Začiatkom 20. storočia však začali odchádzať aj kvalifikovaní robotníci. V tridsiatych rokoch 20. storočia začalo USA migráciu z Európy obmedzovať. Pomery v USA už nedovoľovali väčší príliv cudzincov, pretože v krajine začala narastať nezamestnanosť. Aj pre úspešne usadených nastali horšie časy. Čoraz menej možností na zárobok ich nútilo žiť z úspor alebo sa vrátiť domov.

Vyst'ahovalectvo z územia Slovenska malo viaceré nepriaznivé dôsledky. Niektoré oblasti zostali takmer vyľudnené, zmenila sa aj demografická štruktúra obyvateľstva, čím sa do istej miery zdeformovala aj veková aj rodinná štruktúra. Napríklad na 1000 žien na začiatku 20. storočia pripadalo len okolo 600 mužov vo veku 18 – 35 rokov. Až do zastavenia masovej emigrácie zo Slovenska sa tento rozdiel ešte viac prehĺbil (Olejník, 2000).

Podľa Bielika, 1976 pozitívnym dôsledkom emigrácie bolo zvyšovanie sociálneho postavenia rodín vyst'ahovalcov. Podľa dobových štatistík prišlo do Uhorska v roku 1912 takmer 1,6 miliardy korún, pričom 500 miliónov prišlo na územie Slovenska. Slováci si za tieto peniaze kupovali pôdu alebo domy a splácali dlžoby. Mnohí si v Amerike zvykli na slobodnejší spôsob života, nemálo ich získalo dobré vzdelanie a po návrate sa začali politicky či kultúrne angažovať. Ľudia vracajúci sa z USA mali zároveň dobré kvalifikačné predpoklady na prácu v priemyselnej výrobe, ktorá sa začínala rozmáhať.

Vyst'ahovalectvo do Južnej Ameriky

V 20. storočí odchádzali ľudia z nášho územia nielen do Spojených štátov amerických, ale aj do Južnej Ameriky, a to predovšetkým po vzniku Československa a v časoch hospodárskej krízy v 30. rokoch. Odhaduje sa, že v medzivojnovom období žilo napríklad len v Argentíne okolo 30 000 prisťahovalcov z Československa. Najviac prisťahovalcov prichádzalo do týchto krajín pred druhou svetovou vojnou, pričom to bolo predovšetkým židovské obyvateľstvo unikajúce pred nacistickým prenasledovaním. Po druhej svetovej vojne zas do týchto krajín odchádzali spisovatelia či politici, ktorí sa obávali prenasledovania komunistickým režimom.

Sťahovanie do európskych krajín

Obmedzenia, ktoré začali v 30. rokoch 20. storočia znižovať migráciu do Spojených štátov amerických, spôsobili, že sa obyvatelia Slovenska čoraz častejšie snažili nájsť uplatnenie aj v krajinách západnej Európy. Cieľom veľkých migračných vln sa stalo najmä Francúzsko, pre ktoré prisťahovalci v tom čase predstavovali vítanú pracovnú silu. Do roku 1939 sa do Francúzska vysťahovalo približne 80 000 ľudí z Československa. Organizované nábery sa robili v Prahe aj Bratislave a robotníci i roľníci boli umiestňovaní do rôznych regiónov Francúzska. Pôvodne sa rávalo iba s dočasnou emigráciou, postupne však u mnohých nadobudla trvalý charakter. V tomto období mali prichádzajúci robotníci a roľníci veľmi podobné problémy ako súčasní migranti do západnej Európy. Často pracovali za veľmi nízku mzdu a nemali rovnaké sociálne zabezpečenie ako domáci obyvatelia. Problémy so zamestnávaním primäli imigrantov zakladať si rôzne spolky. Okrem toho si krajanovia zakladali aj vlastné kultúrne a športové kluby, v Paríži vychádzali viaceré slovenské a české časopisy. Pred druhou svetovou vojnou prišli do Francúzska aj politickí emigranti, ktorí založili Národný výbor československý a začali organizovať aj zahraničnú československú armádu (Baláž, 1990).

Obyvatelia Československa v tomto období migrovali aj do ďalších krajín, napríklad Belgicka, Nemecka či škandinávskych krajín. V Tabuľke 1 môžeme vidieť ako rapídne stúpili počty imigrantov z roku 1950 po rok 1982. Až do vypuknutia druhej svetovej vojny to bola takmer výlučne ekonomicky motivovaná migrácia. Druhá svetová vojna a neskôr aj začiatok studenej vojny úplne zmenili charakter migrácie z nášho územia.

Tab. 1 Počet imigrantov vo vybraných krajinách v r. 1950, 1970, 1982

Krajina	r. 1950	r. 1970	r. 1982
Spolková rep. Nemecko	570000	3000000	4700000
Francúzsko	1800000	2600000	3700000
Veľká Británia	-	2000000	2100000
Belgicko	370000	700000	886000
Holandsko	-	260000	547000
Rakúsko	320000	-	-
Švédsko	-	410000	-

Zdroj: Infoweby

Ak by sme vzali do úvahy rôzne príčiny migrácie na Slovensko a zo Slovenska, ako sme si ich priblížili v predchádzajúcej časti, celé 20. storočie možno rozdeliť do dvoch základných období. Kým v jeho prvej polovici prevládali ekonomické dôvody (sťahovanie

na Dolnú zem, vyst'ahovalectvo do USA a rôznych európskych štátov), druhá polovica 20. storočia bola obdobím nedobrovoľnej migrácie, a to predovšetkým z politických, rasových či náboženských dôvodov. Na odlišenie týchto dvoch období sa v literatúre používajú aj dva odlišné pojmy. Kým masovej emigrácii od 18. do 1. polovice 20. storočia sa tradične hovorí vyst'ahovalectvo, na neskoršie obdobie sa používa skôr pojem ekonomická alebo politická emigrácia.

Emigrácia zo Slovenska počas komunizmu

Po komunistickom prevrate v roku 1948 boli postupne zrušené všetky demokratické inštitúcie – politické strany, odbory, spolky – a boli nahradzované centrálnymi riadenými organizáciami pod kontrolou komunistickej strany. Ľudia, ktorí nemali robotnícky pôvod alebo verejne prejavovali nesúhlas s režimom, nemali možnosť získať vyššie vzdelanie alebo dobré zamestnanie. Štátna bezpečnosť udržiavala ľudí v strachu – nikto si nemohol byť istý, či nebude krivo obvinený a odsúdený (Ritica, 2006).

V tomto období nebolo ľahké z krajiny odísť. Predstavitelia režimu v ľuďoch neustále živili myšlienku, že socialistické zriadenie je najspravodlivejším režimom. Ak niekto chcel z krajiny natrvalo odísť, stával sa nepriateľom štátu. Napriek nebezpečenstvu mnohí ľudia z krajiny odchádzali a často pritom tajne prechádzali hranice. Odhad o počte emigrantov z rokov 1948 – 1967 je okolo 250 000. V 60. rokoch sa politická situácia postupne uvoľňovala a uľahčilo sa aj cestovanie do tzv. kapitalistických krajín. Ľudia v tomto období odchádzali nielen z politických, ale aj z ekonomických dôvodov. Ich snahou často bolo začať v západoeurópskych krajinách lepší, slobodnejší život. Po okupácii Československa vojskami Varšavskej zmluvy v roku 1968 sa zastavili všetky procesy demokratizácie spoločnosti. To spôsobilo hlboké sklamanie mnohých obyvateľov a bolo príčinou ďalšej vlny emigrácie do západných krajín. Od augusta 1968 do konca roka 1969 odišlo z Československa 103 910 občanov (Špetko, 1994).

Špecifickým problémom emigrácie v tomto období, ktorý podstatne komplikoval rozhodnutie opustiť krajinu bol fakt, že zväčša odchádzali iba jednotlivci, prípadne rodičia s deťmi bez širšieho príbuzenstva. Často odchádzal len jeden z manželova druhý s deťmi zostával doma. Ľudia tak opúšťali svojich blízkych často s vedomím, že ich už nikdy neuvidia. Ritica, 2006 uvádza, že komunistická moc prenasledovala príbuzných a priateľov emigrantov, čo pre nich v mnohých prípadoch znamenalo stratu zamestnania, nemožnosť študovať, neustálu kontrolu a sledovania Štátnou bezpečnosťou. Tragicky sa skončili osudy mnohých, ktorí sa pokúsili prejsť hranice nelegálne. Ľudia, ktorí odchádzali do

západnej Európy a severnej Ameriky či Austrálie žiadali v týchto krajinách o azyl. Boli považovaní za politicky prenasledovaných a stávali sa utečencami, ako ich poznáme aj dnes. V prijímajúcich krajinách existovalo množstvo organizácií a spolkov, ktoré pomáhali svojim krajanom – emigrantom začleniť sa do novej spoločnosti. V súčasnosti aj na Slovensko prichádzajú utečenci z rôznych nedemokratických či totalitných štátov. Vzhľadom na skúsenosť mnohých ľudí z obdobia komunizmu je preto etickou povinnosťou pomáhať im začať nový život tak, ako sa pomáhalo ľuďom, ktorí kedysi museli opustiť našu krajinu.

4.4 Politický, inštitucionálny a legislatívny systém SR v oblasti migrácie

Je dôležité, aby Slovenská republika aktívne a rovnoprávne participovala v rámci iniciatív Európskej únie, Rady Európy, OSN či iných inštitúcií – ktorých zámerom je koordinovať postup pri regulácii migračných tokov a harmonizácii imigračných, azylových a integračných politík – ako aj razantnejšie rozširovala spoluprácu s krajinami pôvodu migrantov.

Migračný manažment možno zjednodušene, ale výstižne definovať ako systém rôznorodých vládnych kompetencií a organizovaného a humánneho riadenia procesov zahraničnej migrácie na území určitého štátu. Inými slovami, tento termín označuje aplikáciu opatrení nevyhnutných pre účinné riešenie problémov migrácie na národnej (príp. aj na regionálnej a globálnej) úrovni. Migračný manažment je založený na troch komponentoch: migračná legislatíva, migračné politiky a organizácie pôsobiace na úseku zahraničnej migrácie (IOM, 2006).

Základy migračnej politiky v Slovenskej republike boli položené uznesením vlády č. 846 zo 16. novembra 1993, ktorým vláda prijala zásady migračnej politiky Slovenskej republiky. V januári 2005 vláda Slovenskej republiky schválila koncepciu migračnej politiky v nadväznosti na medzinárodné dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná. Schválená koncepcia sa venuje len imigračnému aspektu migrácie, ale problematika migrácie občanov Slovenskej republiky úplne absentuje.

Divinský, 2005 charakterizuje *migračnú politiku* ako súbor cieľov, stratégií, praktických krokov a procedúr na ich dosiahnutie, akýsi rámec pre reguláciu zahraničnej migrácie v konkrétnom území. Je konštituovaná viacerými parciálnymi politikami: imigračnou, integračnou, azylovou, návratovou, naturalizačnou, vízovou; v menšej miere

inými. Pokiaľ ide o charakter migračnej politiky voči imigrantom, tento môže byť reštriktívny, neutrálny alebo liberálny podľa toho, aký je pomer krajiny voči zahraničnej imigrácii. Existuje aj viacero ďalších diferenciácií migračných politík: na explicitnú/implicitnú, imigračnú/emigračnú, trvalú/dočasnú, masovú/výberovú, záväznú/dobrovoľnú a pod.

Najdôležitejšou normou na ochranu pracujúcich migrujúcich je *Deklarácia o základných zásadách a právach pri práci* pochádzajúca z roku 1998. Slovenská republika sa 22. januára 1993 stala členom Medzinárodnej organizácie práce (MOP), kde sa zaviazala dodržiavať Dohovory a odporúčania MOP. Dohovory a normy MOP pokrývajú oblasti ako je inšpekcia práce, sociálne zabezpečenie, ochrana materstva, bezpečnosť a zdravie pri práci. Konkrétne dohovory zabezpečujú slobodu združovania sa, minimálnu mzdu, 48 hodinový pracovný týždeň, zákaz práce mladistvých, zavedenie odpočinku, odškodňovanie pracovníkov pri pracovnom úraze.

4.4.1 Zodpovedné štátne inštitúcie a ministerstvá v oblasti migrácie SR

Ministerstvo vnútra SR

Výkon štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí zabezpečuje sekcia verejnej správy ministerstva vnútra z hľadiska svojej pôsobnosti na odbore štátneho občianstva a odbore matrik. Odbor štátneho občianstva posudzuje z hľadiska svojej pôsobnosti žiadosti Slovákov žijúcich v zahraničí o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky. Veľkú skupinu predstavujú Slováci, ktorí trvalo žijú v zahraničí a ktorým pracovisko osobitnej matriky po spracovaní ich osobných údajov vydáva požadovaný slovenský matričný doklad alebo iný výpis o údajoch z matriky. Toto pracovisko poskytuje našim občanom v cudzine komplexnú odbornú pomoc a radu pri zosúladení právnych noriem SR a štátu, kde majú naši krajanovia trvalý pobyt.

Ministerstvo vnútra plní aj úlohu koordinátora cezhraničnej spolupráce podľa medzinárodných zmlúv a dohôd uzatvorených so všetkými susediacimi krajinami. V súlade s dohodami sú vytvorené medzivládne komisie pre cezhraničnú spoluprácu. Úlohou medzivládnych komisií je vytyčovať všeobecné smery a formy cezhraničnej spolupráce s cieľom koordinovať jej programy, vypracúvať odporúčania na základe rozhodnutí

spoločných koordinačných orgánov štátnej správy a samosprávy a riešiť sporné prípady, sťažujúce túto spoluprácu.

Otázky súvisiace s pobytom cudzincov v Slovenskej republike, ich právami, povinnosťami, ako aj možnosťami ich cestovania z územia SR a návratom na územie SR patria do kompetencie *Úradu hraničnej a cudzineckej polície MV SR*.

Rozpočtovou organizáciou ministerstva vnútra je *Migračný úrad*, ktorého kompetencie sú zamerané predovšetkým na azylovú politiku.

Ministerstvo zahraničných vecí SR

V zmysle zákona č. 575/2001 Z. z, tzv. kompetenčného zákona je MZV SR ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť zahraničnej politiky. Podľa tohto zákona zabezpečuje okrem iného najmä:

1. ochranu práv a záujmov SR a jej občanov v zahraničí
2. riadenie zastupiteľských úradov SR v zahraničí

V tejto súvislosti sa činnosť MZV SR v oblasti štátnej politiky starostlivosti SR o Slovákov žijúcich v zahraničí orientuje na:

- a) Ochranu práv a záujmov Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí sú občanmi SR – tzv. konzulárna činnosť (štátoobčianska a matričná agenda, poskytovanie pomoci občanom v núdzi, preklady, legalizácie, potvrdenia, overovanie, vydávanie dokladov ap.)
- b) Poskytovanie konzulárnych služieb pre občanov iných štátov, t. j. aj pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí sú občanmi iných štátov (prijímanie a vybavovanie žiadostí o osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí, žiadosti o povolenie pobytov v SR, žiadosti o občianstvo SR, vydávanie víz ap.)

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR) vypracúva právne predpisy ustanovujúce právnu úpravu zamestnávania cudzincov na území SR, kritériá vstupu jednotlivých kategórií cudzích štátnych príslušníkov na trh práce SR, vrátane stanovenia podmienok na udelenie povolenia na zamestnanie, vypracúva právne predpisy týkajúce sa problematiky sociálnej starostlivosti o cudzincov, azylových, odídencov, zahraničných Slovákov a pod. Konkrétny výkon sociálnej starostlivosti zabezpečujú úrady práce, sociálnych vecí a rodiny. Úlohu koordinačného pracoviska pre záležitosti pracovnej migrácie a integrácie cudzincov v rámci SR plní MPSVR SR, *sekcia medzinárodných vzťahov*, odbor migrácie a integrácie cudzincov (OMIC). OMIC zodpovedá za tvorbu

politiky a prípravu koncepcií pracovnej migrácie a integrácie cudzincov do spoločnosti v spolupráci s ostatnými vecne príslušnými ústrednými orgánmi štátnej správy, organizáciami zamestnancov, organizáciami zamestnávateľov a mimovládnyimi organizáciami. Uvedený odbor bol 01.04.2010 zrušený, ale agenda migrácie ostala v kompetencii sekcie medzinárodných vzťahov a bola prerozdelená medzi *Odbor záležitostí EÚ*, ktorý zastrešuje problematiku slobodného pohybu za prácou pre občanov EHP a problematiku migrácie za prácou občanov tretích krajín a novovzniknutý *Odbor medzinárodnej spolupráce a integrácie cudzincov MPSVR SR*, ktorý sa zameriava na problematiku integrácie cudzincov.

MPSVR SR venuje stále väčšiu pozornosť migrácii ako fenoménu s narastajúcim významom a z toho dôvodu zriadil koncom roka 2007 medzirezortnú komisiu pre otázky pracovnej migrácie a integrácie cudzincov ako otvorené fórum na výmenu názorov odborníkov v tejto oblasti

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) riadi, kontroluje a koordinuje výkon štátnej správy v oblastiach sociálnych vecí a služieb zamestnanosti, riadi, kontroluje, koordinuje a metodicky usmerňuje činnosť 46 úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v regiónoch SR, vedie ústrednú evidenciu o zamestnávaní cudzincov a spracúva štatistické údaje o ich zamestnávaní. Participuje aj v boji proti nelegálnemu zamestnávaniu cudzincov. Posúdenie žiadostí o povolenie na zamestnanie a udelenie/neudelenie povolenia na zamestnanie patrí do pôsobnosti jednotlivých úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.

Oddelenia cudzineckej polície

Oddelení cudzineckej polície Policajného zboru SR (OCP) je na území SR spolu 20. Podľa zákona o pobyte cudzincov sú predovšetkým oprávnené rozhodovať o udeľovaní povolení na pobyt, o ich obnove, odňatí alebo zrušení. Sú tak významnými inštitúciami, ktoré svojou rozhodovacou činnosťou predstavujú základnú inštitúciu prvého kontaktu s každým cudzincom žijúcim na území SR.

IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu

V rámci migračnej problematiky pracuje IOM dlhodobo v oblasti návratových programov pre žiadateľov o azyl, neúspešných žiadateľov o azyl, a nelegálnych migrantov. V oblasti všeobecnej migrácie sa IOM dlhodobo venuje problematike obchodovania s ľuďmi, pričom sa zameriava predovšetkým na vzdelávaciu činnosť. IOM zároveň iniciuje výskumné projekty v oblasti migrácie, od decembra 2008 pôsobí ako koordinátor

Národného kontaktného bodu Európskej migračnej siete v SR. Venuje sa i problematike integrácie migrantov. Od roku 2006 prevádzkuje IOM *Migračné informačné centrum (MIC)*, ktoré poskytuje právne a sociálne poradenstvo cudzincom, ktorí majú záujem žiť alebo žijú na Slovensku, s cieľom podporiť ich integráciu na trhu práce a do spoločnosti. Centrum funguje v Bratislave s pobočkou v Košiciach. Komplexné informácie sa záujemcom poskytujú prostredníctvom osobných konzultácií, telefonickej informačnej linky a elektronickej pošty. V rámci podporovania integrácie migrantov na trh práce pridáva MIC IOM finančné príspevky na vzdelávací/rekvalifikačný kurz pre záujemcov. Individuálne pracovné poradenstvo zahŕňa prípravu životopisu, orientáciu na trhu práce a asistenciu pri hľadaní práce. MIC IOM dlhodobo spolupracuje aj s komunitami migrantov na Slovensku vďaka spolupráci s kultúrnymi mediátormi, ktorí organizujú informačné stretnutia pre komunity aj pre širokú verejnosť v rôznych mestách Slovenska.

Výskumné inštitúcie a výskum migrácie v SR

Výskum migrácie, respektíve zahraničnej migrácie, je v SR naďalej málo rozvinutý a v podstate sa v intenzívnejšej miere uskutočňuje až od roku 2004. Vykonáva sa zväčša projektovo a doteraz ho financovala najmä EÚ v rámci rôznych rámcových programov. Na rozdiel od iných členských štátov EÚ v SR neexistuje ani jedna štátna, ani mimovládna inštitúcia, ktorá by sa systematicky venovala výskumu migrácie a s ňou súvisiacich spoločenských javov, procesov či problémov. No vďaka finančným prostriedkom z jednotlivých fondov všeobecného programu Solidarita a riadenie migračných tokov sa na SR od roku 2008 zintenzívnila monotematická inovatívna výskumná činnosť jednotlivých mimovládnych organizácií. Významnú úlohu ako realizátor i zadávateľ výskumných projektov naďalej plní IOM. Okrajovo sa migrácii venuje *Inštitút pre výskum práce a rodiny*, ktorý je rozpočtovou organizáciou MPSVR SR.

Štatistický úrad Slovenskej republiky

Štatistický úrad SR v rámci organizácie migračnej politiky v SR sa zameriava na niekoľko oblastí, ktorými sú spravovanie a zverejňovanie oficiálnych číselníkov a klasifikácií (Číselník krajín, Klasifikácia štatistických územných jednotiek SR, Štatistická odvetvová klasifikácia ekonomických činností, Klasifikácia zamestnaní, Klasifikácia odborov vzdelania), harmonizácia obsahu a rozsahu informácií o cudzincoch so štandardmi Európskej únie, Organizácie Spojených národov (OSN) a zásadnými dokumentmi, schválenými vládou SR. ŠÚ SR zabezpečuje verejnú prístupnosť informácií o cudzincoch a ich integrácii. Štatistický úrad vydáva publikácie, ktoré prezentujú fenomén zahraničnej

migrácie a medzinárodnej ochrany a základné informácie o cudzincoch v SR. Údaje o zahraničnej migrácii využije štatistický úrad pri tvorbe prognóz vývoja obyvateľstva podľa požiadaviek Eurostatu. ŠÚ poskytuje internetové stránky so zverejnením základných informácií o zahraničnej migrácii a o cudzincoch v SR.

Výskumné demografické centrum Infostatu ako organizácia Štatistického úradu SR (VDC) vypracoval štúdiu Sťahovanie obyvateľov do zahraničia. V predmetnej štúdii VDC poskytuje analýzu emigrácie zo Slovenskej republiky na základe získaných údajov v cieľovej krajine. Cieľom projektu bolo získanie podrobnejších a presnejších údajov o sťahovaní obyvateľstva SR v období od roku 1993 dodnes. V jeho rámci boli na konci roku 2006 oslovení listom predsedu Štatistického úradu SR predsedovia štatistických úradov v krajinách, do ktorých sa podľa predpokladov sťahuje najviac občanov SR. Išlo o všetky európske krajiny a o 16 mimoeurópskych krajín. Na žiadosť zareagovalo zhruba 40 % zo všetkých oslovených štátov. Väčšina krajín, ktoré odpovedali, má dáta buď o prisťahovaných občanoch SR, ale najmä o bývajúcich občanoch SR a niektoré krajiny aj o naturalizovaných občanoch SR, t.j. tých, ktorí získali štátne občianstvo mimo SR. V súčasnosti sa však v migračnej štatistike presadzuje používanie dát o krajine narodenia v kombinácii so štátnym občianstvom. Snahou bolo, aby sa oslovené krajiny čo najvernejšie priblížili definovaným údajom. Bohužiaľ, vo svete neexistuje jednotná definícia migranta, a teda neexistuje jednotná migračná štatistika, a to ani v rámci EÚ. Na druhej strane, keďže od roku 2006 existuje Stredoeurópska pracovná skupina pre spoluprácu v oblasti medzinárodnej migračnej štatistiky, ktorá si vymieňa údaje o vzájomnej migrácii (tzv. zrkadlové štatistiky), boli využité aj tieto dáta, a tak aspoň čiastočne doplnené chýbajúce údaje. Keďže sa počty občanov žijúcich v cudzine prostredníctvom naturalizácie deformujú, chýbajúce dáta jednotlivých krajín boli doplnené aj údajmi, ktoré poskytuje štatistika OECD. Od sledovania národnosti v migračnej štatistike sa upúšťa a nahradzuje sa sledovaním občianstva. Treba zdôrazniť, že pri zbere takýchto dát hrá kľúčovú rolu ľudský faktor, t. j. či sa osoba na pobyt prihlási, resp. odhlási z pobytu a splní všetky podmienky spojené s evidenciou pobytu. Vyžiadanie dát o imigrantoch v cieľovej krajine má podstatný význam. Dôveryhodnejšie sú dáta o prisťahovaných, keďže prisťahovaná osoba má zvyčajne záujem prihlásiť sa do systému zdravotného a sociálneho poistenia, a teda prihlásiť sa na pobyt, v novej krajine. Emigranti si často neplnia ohlasovaciu povinnosť, neodhlásia sa z pobytu a preto sú štatistiky o počte emigrantov oveľa nižšie ako skutočné počty emigrantov. Nakoniec dáta o prisťahovaných do danej krajiny zo SR treba porovnať so zodpovedajúcimi dátami o prisťahovaných do SR

z týchto krajín, a tak zistiť, aká bola čistá migrácia, t.j. koľko presťahovaných osôb v novej krajine zostalo (Divinský, 2007).

4.4.1.1 Harmonizácia medzinárodnej migračnej štatistiky

Rozvoj a medzinárodné zosúladienie migračnej štatistiky vychádza z rozhodnutí orgánov Európskej únie, zameraných na monitorovanie politik Európskej únie. Rozvoj migračnej štatistiky reaguje na rozhodnutia Európskej rady z Lisabonu a Amsterdamu, ktoré stanovili štatisticky merať, vyhodnocovať a poskytovať harmonizované údaje o zahraničnej migrácii. Rozmach medzinárodnej migrácie prináša potrebu kvalitnejších a obsiahlejších štatistických informácií, ako sú v súčasnosti dostupné.

Európska rada dospela na svojom zasadnutí v Solúne v júni 2003 k záveru, že je potrebné zaviesť efektívnejšie mechanizmy získavania a analýz informácií o migrácii a azyle v Európskej únii. V uplynulom období sa mala medzinárodná porovnateľnosť údajov o migrácii v členských krajinách. EÚ zabezpečiť systémom "džentlmenských dohôd", ktorý zavádzal jednotné definície kľúčových ukazovateľov migrácie. V praxi však členské štáty dôsledne neuplatňovali tieto definície. Európsky parlament preto vo svojom uznesení zo

6. novembra 2003 konštatoval, že na zabezpečenie tvorby komplexnej štatistiky nevyhnutnej na rozvoj spravodlivej a efektívnej migračnej politiky Spoločenstva sú potrebné všeobecne záväzné právne predpisy. Takýmto právnym predpisom je aj "Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady o štatistike Spoločenstva o migrácii a medzinárodnej ochrane," ktoré vychádza z odporúčaní OSN o štatistike medzinárodnej migrácie.

Hlavným cieľom Nariadenia je vytvoriť v krajinách ES jednotnú rámcovú koncepciu zberu údajov a zostavovania štatistiky medzinárodnej migrácie a azylu. Členské štáty majú značne rozdielne systémy štatistiky migrácie a používajú odlišné definície migrantov. Cieľom Nariadenia je eliminovať pre prisťahovalectvo a azyl. O výbere zdrojov údajov a spôsobe ich spracovania rozhodujú vplyv týchto rozdielov na medzinárodnú porovnateľnosť migračnej štatistiky. Nariadenie zaväzuje členské štáty zostavovať štatistiku z dostupných zdrojov údajov podľa jednotných definícií. Nenariaďuje zavedenie nových informačných zdrojov, ani zmeny administratívnych systémov členské štáty samostatne. Výber informačného zdroja však musia zdôvodniť a uviesť jeho predpokladané účinky na zachovanie súladu s prijatými definíciami

4.4.2 Legislatívna podpora slovenských občanov žijúcich v zahraničí

Zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí (č. 474/2005 Z.z.) nadobudol účinnosť 1. januára 2006. (Ruší predpis: 70/1997 Z.z. , 403/2002 Z.z.). Tento zákon upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy vo veciach týkajúcich sa vzťahov Slovenskej republiky a Slovákov žijúcich v zahraničí a štátnu podporu Slovákov žijúcich v zahraničí. Podľa zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí v súlade s terminológiou obsiahnutou v ústave sa namiesto doterajšieho pojmu „zahraničný Slovák“ zavádza pojem „Slovák žijúci v zahraničí“.

Podľa zákona je Slovákom v zahraničí každá osoba, ktorá nemá trvalý pobyt na území SR a:

- je štátnym občanom Slovenskej republiky, alebo
- nie je štátnym občanom Slovenskej republiky, ale uchováva si národné povedomie, a on alebo jeho predok v priamom rade má slovenskú národnosť

Východiská a zásady štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí určuje vláda SR. Na ten účel vláda môže:

- a) uzatvárať medzinárodné zmluvy napomáhajúce realizáciu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a zabezpečovanie práv Slovákov žijúcich v zahraničí,
- b) navrhnúť, aby osoby, ktoré preukázali mimoriadne zásluhy o udržanie národného povedomia, kultúrnej a jazykovej identity Slovákov žijúcich v zahraničí a úsilie spojené s upevňovaním väzieb medzi Slovákami žijúcimi v zahraničí a Slovenskou republikou, boli ocenené zapožičaním štátnych vyznamenaní.

Zriaďuje sa tiež *Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí* ako rozpočtová organizácia, ktorá je napojená na rozpočet Úradu vlády Slovenskej republiky. Úrad je orgánom štátnej správy so sídlom v Bratislave. Na čele úradu je predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda. Funkčné obdobie predsedu úradu je päť rokov. Predseda úradu nesmie byť členom politickej strany alebo politického hnutia, nesmie vystupovať v ich mene alebo pôsobiť v ich prospech.

Úrad:

- a) je koordináčnym a výkonným orgánom, ktorý zabezpečuje proces tvorby štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a zabezpečuje výkon štátnej

politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na základe zákona, alebo ak ho tým poverí vláda,

b) v spolupráci s inými orgánmi verejnej moci, fyzickými osobami alebo právnickými osobami zabezpečuje realizáciu opatrení zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí,

c) v spolupráci s ostatnými orgánmi štátnej správy vypracúva návrhy koncepcií na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí a predkladá ich na rokovanie vlády,

d) koordinuje a zabezpečuje v rámci štátneho informačného systému dokumentačnú činnosť o Slovákoch žijúcich v zahraničí, podporuje a spolupracuje pri zhromažďovaní, ochrane, vedeckom a odbornom zhodnocovaní hmotných a duchovných dokumentov so zameraním na Slovákov žijúcich v zahraničí a zabezpečuje sprostredkovanie informácií o dianí na Slovensku pre Slovákov žijúcich v zahraničí,

e) plní iné úlohy vo veciach týkajúcich sa Slovákov žijúcich v zahraničí podľa osobitných predpisov.

Osvedčenie Slováka žijúceho v zahraničí (§ 7 zákona) je vydané Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí na základe písomnej žiadosti osobe, ktorá spĺňa vyššie uvedené podmienky. Žiadosť podáva žiadateľ na úrade alebo v zahraničí na zastupiteľskom úrade, alebo na konzulárnom úrade Slovenskej republiky v štáte pobytu žiadateľa. O žiadosti rozhoduje úrad do 60 dní odo dňa doručenia žiadosti.

Štátna podpora Slovákov žijúcich v zahraničí je zameraná na oblasti vzdelávania, vedy a výskumu, kultúry, médií a informácií. Ako súčasť štátnej podpory Slovákov žijúcich v zahraničí môže úrad poskytnúť dotáciu na účely financovania aktivít zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí v uvedených oblastiach.

4.5 Prístup občanov SR na pracovný trh krajín EÚ po rozšírení EÚ v roku 2004

Pohyb pracovných síl z krajín, ktoré sa stali 1. mája 2004 členskými štátmi EÚ, upravujú prístupové dohody medzi každou z týchto krajín a EÚ. 16. apríla tak boli zakotvené všeobecné princípy upravujúce oblasť pracovnej mobility aj pre našu Slovenskú republiku. Tieto princípy umožňujú členským štátom EÚ uplatniť národnú legislatívnu

úpravu namiesto použitia komunitárnych princípov voľného pohybu pracovných síl. Európska komisia stanovila prechodné obdobie, počas ktorého budú môcť krajiny uplatňovať obmedzenia pracovného trhu na maximálnu dĺžku sedem rokov, pričom prehodnotenie stavu na pracovnom trhu sú štáty povinné vykonávať po prvých dvoch rokoch od začiatku platnosti reštrikcií a potom po ďalších troch rokoch. Toto rozdelenie prechodného obdobia na 2+3+2 roky však nebráni členským štátom zaviesť alebo zrušiť reštrikcie obmedzujúce voľný pohyb pracovníkov v ktoromkoľvek čase počas plynutia prechodného obdobia. Tieto obmedzenia sa prejavujú zväčša limitovaným prístupom k sociálnemu zabezpečeniu a zavedením povinností žiadať o pracovné povolenie pri vstupe na pracovný trh alebo uplatnením kvót na prijímanie do pracovného pomeru v určitých odboroch. V niektorých prípadoch sa vyskytujú obidve obmedzenia súčasne. Pre členské štáty, ktoré vstúpili v roku 2004 do EÚ končí prechodné obdobie najneskôr 30. apríla 2011. Klauzula, ktorá je súčasťou prístupových dohôd, však zaručuje prednosť prijímania pracovníkov z nových členských krajín pred pracovníkmi z tzv. tretích krajín. (Aneta Világi, Zsolt Gál, Vladimír Bilčík, 2008).

Reštrikcie sa netýkali EÚ 10, ale iba EÚ 8, pretože Cyprus a Malta vzhľadom na ich malý trh práce a ekonomický vývoj boli z reštrikcií vyňaté. Pracovné trhy pre nových členov úplne otvorilo Spojené kráľovstvo, Írsko a Švédsko. Po dvoch rokoch (k 1.6.2006) vypracovala Európska komisia správu o fungovaní prechodných ustanovení. Uvádza sa v nej, že krajiny, ktoré úplne otvorili svoj pracovný trh, majú pozitívnu skúsenosť s výsledkom tohto rozhodnutia. Pracovníci z nových členských krajín nevytláčili domácich pracovníkov v starých členských krajinách a ani tam nezvýšili nezamestnanosť. Neexistuje ani priama súvislosť medzi počtom prichádzajúcich pracovníkov a prechodnými opatreniami a mobilita sa riadi faktormi ponuky a dopytu. Reštrikcie k 1.5.2006 úplne zrušili Fínsko, Španielsko, Portugalsko, Grécko a od 1.7.2008 aj Francúzsko. Na Islande sa od 1.5.2006 stačí len zaregistrovať pri vstupe do krajiny. V tomto prechodnom období aj Dánsko, Rakúsko a Nórsko zmierňujú svoje opatrenia a zjednodušujú prístup na trh práce pre občanov EÚ 8 (Jurčová, 2008). Uplatňovanie prechodných opatrení krajín EÚ 15 v zamestnávaní občanov SR (krajín EÚ 8) v rámci EÚ je zmapované v Tabuľke 2.

Slovenská republika otvorila trh práce pre občanov nových členských štátov, ktoré pristúpili k Európskej únii (EÚ 10) dňa 1. 5. 2004 a starých členských štátov (EÚ15), pre občanov Švajčiarska od 1. 5. 2005 a pre občanov členských štátov, ktoré pristúpili k Európskej únii dňa 1.1.2007 (Bulharsko a Rumunsko) od 1. 1. 2007 (MPSVaR).

Tab. 2 Uplatňovanie prechodných opatrení štátov EÚ15 v zamestnávaní občanov SR (krajín EÚ 8)

Krajina	Uplatňovanie reštrikcií voči SR	
Nemecko	ÁNO	prechodné opatrenia pre ČŠ na trh práce od 1.10.2007 pre študentov a absolventov nemeckých univerzít, strojárskych, dopravných a elektrotechnických inžinierov
Rakúsko	ÁNO	prechodné opatrenia pre ČŠ, uľahčený prístup na trh práce pre nedostatkové profesie (65 profesií)
Dánsko	NIE	otvorený trh práce od 1. 5. 2009 pre občanov 8 ČŠ,
Francúzsko	NIE	otvorený trh práce od 1.7. 2008 pre občanov 8 ČŠ,
Veľká Británia	NIE	otvorený trh práce od 1.5.2004 pre občanov 8 ČŠ(systém povinnej registrácie),
Taliansko	NIE	otvorený trh práce od 28. 8. 2006 pre občanov 8 ČŠ,
Luxembursko	NIE	otvorený trh práce od 1. 11. 2007, pre občanov 8 ČŠ,
Grécko	NIE	otvorený trh práce od 1. 5. 2006 pre občanov 8 ČŠ
Holandsko	NIE	otvorený trh práce od 1. 5. 2007 pre občanov 8 ČŠ,
Belgicko	NIE	otvorený trh práce od 1. 5. 2009 pre občanov 8 ČŠ,
Portugalsko	NIE	otvorený trh práce od 1.5.2006 pre občanov 8 ČŠ,
Fínsko	NIE	otvorený trh práce od 1.5.2006 pre občanov všetkých ČŠ EÚ
Španielsko	NIE	otvorený trh práce od 1.5.2006 pre občanov 8 ČŠ,
Švédsko	NIE	otvorený trh práce 1.5.2004 pre občanov všetkých 10 ČŠ
Írsko	NIE	otvorený trh práce pre 8 ČŠ od 1.5. 2004 (registácia)

Zdroj: MPSVaR

4.6 Zahraničná pracovná migrácia zo Slovenska podľa údajov zo zdrojov v SR

Občania SR sa zamestnávajú prevažne v krajinách EÚ. Počty občanov SR pracujúcich v krajinách mimo EÚ sú nižšie a okrem sociálno - ekonomických podmienok vo vlastnej krajine a osobnej motivácie sú ovplyvnené aj zmluvnými vzťahmi medzi SR a cieľovými krajinami, ako sú bilaterálne dohody, vízová povinnosť, zelené karty. Aj napriek reštrikciám, ktoré sa týkajú niektorých krajín EÚ, počty občanov SR pracujúcich v zahraničí sú niekoľkonásobne vyššie ako počet zahraničných pracovníkov v SR.

Jurčová, 2008 konštatuje, že získanie spoľahlivých údajov migrácii za prácou do zahraničia je oveľa komplikovanejšie ako získanie údajov o zahraničných pracovníkoch v SR . Mnohí občania SR si vybavujú prácu v zahraničí individuálne a v SR nie sú nikde evidovaní. Povinnosť oznámiť v ohlasovni pobytu odchod do zahraničia bez zmeny trvalého pobytu si občania SR neplnia (napr. v prípade krátkodobých pracovných migrácií

nad 90 dní). Dokonca mnohí odchádzajú trvalo žiť v zahraničí bez toho, aby sa odhlásili z trvalého pobytu. Údaje o migrácii za prácou a o trvalej emigrácii do zahraničia sú teda podhodnotené.

Odhady počtu občanov Slovenskej republiky pracujúcich v súčasnosti v zahraničí naozaj značne varíujú. Kompetentné inštitúcie SR nemajú k dispozícii nijaké komplexnejšie analýzy týkajúce sa presného rozsahu a štruktúry emigračných tokov, či posúdenia ich dopadov na pracovný trh krajiny, ekonomiku ako celok, sociálnu sféru, populačné správanie a pod. Je to spôsobené nielen zmieneným nezáujmom o súbor otázok spojených s pracovnou migráciou v SR, ale tiež ďalšími faktormi: heterogenitou existujúcich migračných kanálov, nedostatkom hodnoverných dát, inkompatibilnými metodológiami evidencie pracovných imigrantov v jednotlivých krajinách, ťažkosťami pri odhadovaní objemu nelegálnej migrácie a i. Preto je skutočne obtiažne exaktne kvantifikovať počet migrantov v zahraničí (Divinský, 2001).

4.6.1 Údaje zo zahraničného sťahovania

Každoročne publikované *údaje Štatistického úradu SR* o zahraničnom sťahovaní zahŕňajú aj dôvody sťahovania z krajiny. Z týchto predstavujú explicitne pracovnú emigráciu „zmena pracoviska“ a „priblíženie k pracovisku“. Za r. 2009 počet osôb, ktoré sa vystaňovali zo SR kvôli týmto dôvodom, dosahoval 171, t. j. 9,9 % zo súhrnu 1735 vystaňovaných. Je to logicky maximálne nevierohodný počet i podiel, najmä ak pripustíme, že migrácia za prácou v súčasnosti jednoznačne dominuje v rámci komponentov zahraničnej migrácie. Medzi motívmi sťahovania sa vyskytuje tiež položka „iné dôvody“, ktorá obsahuje 876 osôb, t. j. 50,5 % zo všetkých vystaňovaných. Ťažko odhadnúť, či sa jedná prevažne o osoby hľadájúce prácu alebo s už zabezpečeným zamestnaním v zahraničí. Avšak keby sme aj ich pripočítali k predošlým dvom kategóriám, tak by počet pracovných emigrantov zo Slovenska v r. 2009 stále tvoril len 1074, čo poznajúc reálnu situáciu a trendy možno považovať za totálne poddimenzovanú hodnotu. Príčinou je známy a pretrvávajúci kardinálny problém v oblasti štatistiky zahraničného sťahovania – extraordinárne podhodnotené oficiálne dáta o vystaňovaných zo SR súvisiace s nedostatočnou evidenciou týchto osôb. Preto takto hrubo skreslené údaje zo zahraničného sťahovania, pokiaľ ide o emigráciu, sú absolútne nevhodné pre odhad počtu Slovákov pracujúcich v zahraničí (Divinský, 2005).

4.6.2 Údaje z výberového zisťovania pracovných síl

Metóda výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) v domácnostiach je štandardnou metódou odporúčanou medzinárodnými inštitúciami pod patronátom Medzinárodnej organizácie práce. Legislatívnym základom pre vykonávanie tohto zisťovania v členských krajinách EÚ je *Nariadenie rady ES č. 577/98 o organizácii výberového zisťovania pracovných síl v Spoločenstve*.

VZPS prebieha na území Slovenskej republiky nepretržite od začiatku roka 1993, pričom od roku 2003 je zabezpečená úplná harmonizácia zisťovania s príslušnými právnymi predpismi Európskej únie. Cieľom zisťovania je zabezpečovať pravidelné informácie o stave, štruktúre a vývoji trhu práce v SR na báze rovnakého metodického prístupu k meraniu zamestnanosti, nezamestnanosti a ekonomickej neaktivity. Výsledky zisťovania ponúkajú širokú škálu informácií, ktoré sú zverejňované so štvrťročnou periodicitou. Údaje VZPS nie sú striktné porovnateľné s údajmi o zamestnanosti a nezamestnanosti z iných zdrojov (Bahna, 2009).

Charakteristika zisťovania

VZPS je kontinuálne zisťovanie, pričom spracovanie a publikovanie údajov sa vykonáva štvrťročne. Základ pre VZPS tvorí prostý náhodný výber bytov pokrývajúci celé územie Slovenskej republiky. Štvrťročne je do výberu zaradených 10 250 bytov, čo predstavuje 0,6% z celkového počtu trvale obývaných bytov v SR. Vybraný byt je súčasťou výberového súboru päť za sebou idúcich štvrťrokov. Každý štvrťrok sa obmieňa 20% vzorky. V 3.štvrťroku 2010 úspešnosť zisťovania predstavovala 94,4% , v 9 674 bytoch ochotných spolupracovať bolo zistených 22 893 osôb vo veku nad 15 rokov. Predmetom zisťovania VZPS sú všetky osoby vo veku od 15 rokov žijúce v domácnostiach vybraných bytov, bez ohľadu na to, či majú v byte trvalý, prechodný alebo neohlásený (dočasný) pobyt. Podľa metódy VZPS sa údaje o pracujúcich v zahraničí triedia podľa jednotlivých ukazovateľov, a to, podľa krajiny, v ktorej pracujú, podľa vekových skupín, podľa vzdelania a podľa odvetvia, v ktorom pracujú. VZPS zahŕňa aj osoby krátkodobo neprítomné (napr. z dôvodu pobytu v nemocnici, v internáte, osoby na služobnej ceste ako aj osoby pracujúce na týždňovkách), taktiež členov domácnosti neprítomných z dôvodu dlhodobej práce v zahraničí do jedného roku (napr. manžel na montážach, vykonávanie sezónnej práce v zahraničí). VZPS nezahŕňa členov domácnosti, ktorí sú z dôvodu dlhodobej práce v zahraničí v domácnosti neprítomní aspoň jeden rok, syn (dcéra)

dlhodobo pracujúci v zahraničí väčšinou predstavuje samostatne hospodáriacu domácnosť, ktorá sa v prípade neprítomnosti v čase zisťovania berie ako nezastihnutá osoba (neberie sa v rámci domácnosti jeho/jej rodičov). Do zisťovania VZPS sa nezahŕňa inštitucionálne obyvateľstvo (t.j. osoby vo výkone trestu, nesvojprávne osoby umiestnené v ústavoch).

Výsledné dáta z VZPS teda nepredstavujú reálne počty, ale odhady s istou chybou. Niektoré údaje sa preto môžu vyznačovať zníženou spoľahlivosťou, týka sa to najmä detailnejších dát na úrovni jednotlivých krajov.

Bahna, 2009 uvádza ďalšie obmedzenia VZPS, ktoré týkajú sa odhadov pracovnej migrácie:

- Zisťovanie prebieha v domácej krajine. Počas neprítomnosti migrujúcich v čase zisťovania (referencie od ostatných členov domácností) dochádza k celkovému podhodnoteniu počtu migrujúcich
- Vyššia pravdepodobnosť „zachytenia“ dochádzajúcich za prácou týždenne, mesačne (geograficky bližšie krajiny)
- Podhodnotenie počtu osôb dlhodobo pracujúcich v cudzej krajine
- Nezachytené prípady, keď do zahraničia odchádza celá domácnosť
- Nejde o reálne počty, ale o odhady vyčíslené na základe výsledkov na danej výberovej vzorke. Spoľahlivosť u detailnejších údajov (nižšie početnosti), môže preto byť zaťažená pomerne veľkou chybou.

To poukazuje na podhodnocovanie celkového počtu pracujúcich v zahraničí, ako aj podhodnocovanie počtu pracujúcich, ktorý za prácou odchádzajú na dlhšie obdobie. V týchto prípadoch sa totiž znižuje šanca, že daný jednotlivec bude zastihnutý anketárom v čase realizácie výskumu (ide hlavne o prípady, v ktorých za prácou cestuje celá domácnosť), u osôb ktoré za prácou do zahraničia cestujú pravidelne (denne, týždenne) je šanca zastihnúť vyššia (podhodnotenú môžu byť teda hlavne čísla za krajiny, do ktorých pracujúci odchádzajú na dlhší čas ako napríklad Veľká Británia, Írsko a pod.). S ohľadom na uvedené skutočnosti je teda nutné tieto údaje vnímať skôr v zmysle hrubých odhadov.

Podľa Popjakovej, 2007 metóda VZPS poskytuje relatívne dobré, hoci limitované informácie na danú tému. Podľa získaných údajov pracovná emigrácia zo SR sa počas uplynulých rokov zintenzívnila dosť dramaticky.

Podľa analýz expertov na migráciu Popjakovej a Divinského, 2007 je možné konštatovať, že od r. 2000 sa počet slovenských občanov zamestnaných v zahraničí zvýšil zo 49,3 tisíc na 158,1 tisíc v r. 2006 (a na 168,8 tisíc koncom r. 2006). To znamená 3,2-

násobný rast, resp. prírastok 221 % v priebehu 6 rokov a tento trend akceleruje. VZPS tiež obsahuje niekoľko elementárnych parametrov vzťahujúcich sa k pracovným emigrantom zo SR. Napríklad ku koncu r. 2006 medzi nimi prevládali muži nad ženami v pomere 65:35. Dáta o vekovej štruktúre potvrdzujú známy fakt, že väčšina migrantov za prácou je relatívne mladá – vyše polovica z nich bola vo veku 25-44 rokov, hoci ani zastúpenie najmladších (15-24 rokov) nebolo zanedbateľné – 26 %. Čo sa týka úrovne vzdelania u pracovných emigrantov, jasne dominovalo stredoškolské (viac než 85 %); podiel vysokoškolákov dosiahol len niečo vyše 10 %.

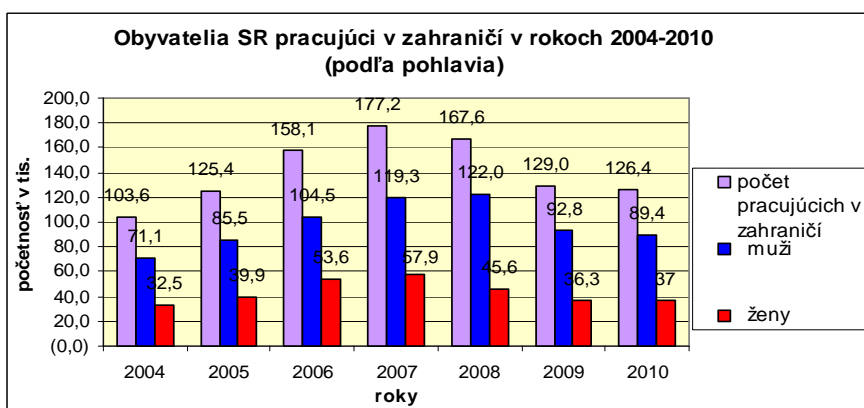
Najobľúbenejšími cieľovými krajinami Slovákov boli Česká republika (41,9 %), Veľká Británia (15,1 %), Maďarsko (11,6 %), Rakúsko (7,3 %), Nemecko (5,4 %), Írsko (5,2 %) a Taliansko (4,1 %); v ostatných štátoch sveta pracovalo koncom r. 2006 menej ako 9,5 % všetkých pracujúcich v zahraničí.

Migranti za prácou zo Slovenska sú len zriedka zamestnaní na pozíciách vyžadujúcich si vysokú kvalifikáciu. Dáta z VZPS ukazujú, že z celkového počtu občanov SR pracujúcich koncom r. 2006 v zahraničí až 30,5 % našlo uplatnenie v priemysle, 28,4 % v stavebníctve, 10,8 % v gastronómii a ubytovacích službách, v odvetviach dopravy a skladovania, resp. obchodu po 6,3 %, 4,2 % v zdravotníctve a sociálnych službách, v domácnostiach 3,5 %; sezónne je záujem aj o poľnohospodárske práce. Pokiaľ ide o jednotlivé kraje SR, najviac našich emigrantov odchádza za prácou z Prešovského, Nitrianskeho, Žilinského a Banskobystrického kraja, menej z Košického, Trenčianskeho a Trnavského kraja najmenej z Bratislavského. Na základe údajov z VZPS uvedených 168,8 tisíc občanov SR pracujúcich koncom r. 2006 v zahraničí sa podieľalo na súhrnnom počte zamestnaných osôb krajiny (doma i v cudzine) – vykazovanom Štatistickým úradom (t. j. 2 332,7 tisíc) – 7,2 percentami (Popjaková, 2007).

Nakoľko táto expertná analýza je realizovaná len do roku 2006, je potrebné, aby sme z hľadiska komplexnosti analýzy zahraničnej pracovnej migrácie obyvateľstva SR, doplnili a zanalyzovali údaje z VZPS v ďalších rokoch až po rok 2010.

Na nasledovnom Grafe 1 sú prehľadne graficky znázornené údaje počtu obyvateľov SR pracujúcich v zahraničí v rokoch 2004 až 2010, taktiež môžeme porovnať zastúpenie pracujúcich mužov a žien v zahraničí.

Graf 1 Obyvatelia SR pracujúci v zahraničí v rokoch 2004 – 2010 (podľa pohlavia)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov VZPS

Z grafu 1 môžeme usúdiť, že v priebehu rokov 2004-2010 možno identifikovať dve odlišné fázy zahraničnej pracovnej migrácie; do roku 2007 intenzívny rast, kým v rokoch 2008-2009 počas ekonomickej krízy zase evidentný pokles. V roku 2007 zaznamenávame absolútne najvyšší počet pracujúcich Slovákov v zahraničí počas sledovaného obdobia.

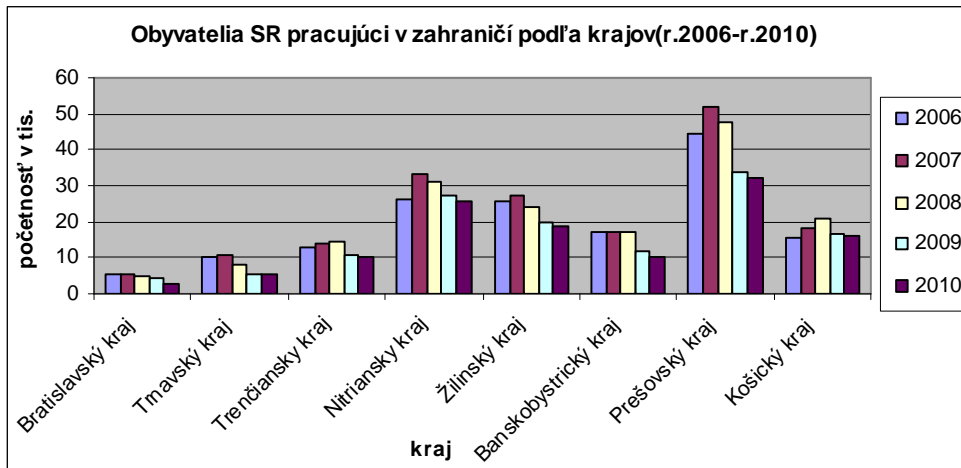
Podľa údajov VZPS za obdobie 2008-2009 možno konštatovať celkový pokles pracovnej migrácie z 7,4% na 5,5% z celkového počtu pracujúcich občanov SR. Tento vývoj od začiatku roku 2008 po tretí štvrtrok roku 2009, charakterizuje výrazný pokles zahraničnej zamestnanosti v úseku medzi 4Q 2008 a 1Q 2009, z 6,6% na 5,3% z celkového počtu pracujúcich v danom období. Rok 2010 môžeme zhodnotiť miernejším poklesom počtu pracujúcich oproti roku 2009. Súvisí to zrejme s postupným stabilizovaním situácie ekonomickej krízy.

Čo sa týka porovnania pomeru mužov a žien zamestnaných v zahraničí v rokoch 2004-2010, možno jednoznačne konštatovať, že počet mužov v každom roku sledovaného obdobia, výrazne prevláda nad počtom žien pracujúcich v zahraničí.

Regionálne bol v danom období jednoznačne Prešovský kraj oblasťou Slovenska s najvyšším počtom osôb zamestnaných v zahraničí. Pri porovnaní jednotlivých krajov sa ukazuje, že podiel osôb pracujúcich v zahraničí medzi jednotlivými krajmi značne variruje (graf 2). V sledovanom období je Prešovský kraj zároveň krajom s najvýraznejším úbytkom osôb pracujúcich v zahraničí, a to najmä v spomínanom krízovom období v r. 2008 a r. 2009. Pre dané obdobie sú ale charakteristické rovnako úbytky migrácie za

prácou do zahraničia v ostatných krajoch. Prešovský kraj sa ku koncu sledovaného obdobia blíži Nitrianskemu kraju s druhou najvyššou zamestnanosťou v zahraničí. Bratislavský a Trnavský kraj sú po celé sledované obdobie regiónmi Slovenska s najnižšími počtami osôb pracujúcich v zahraničí.

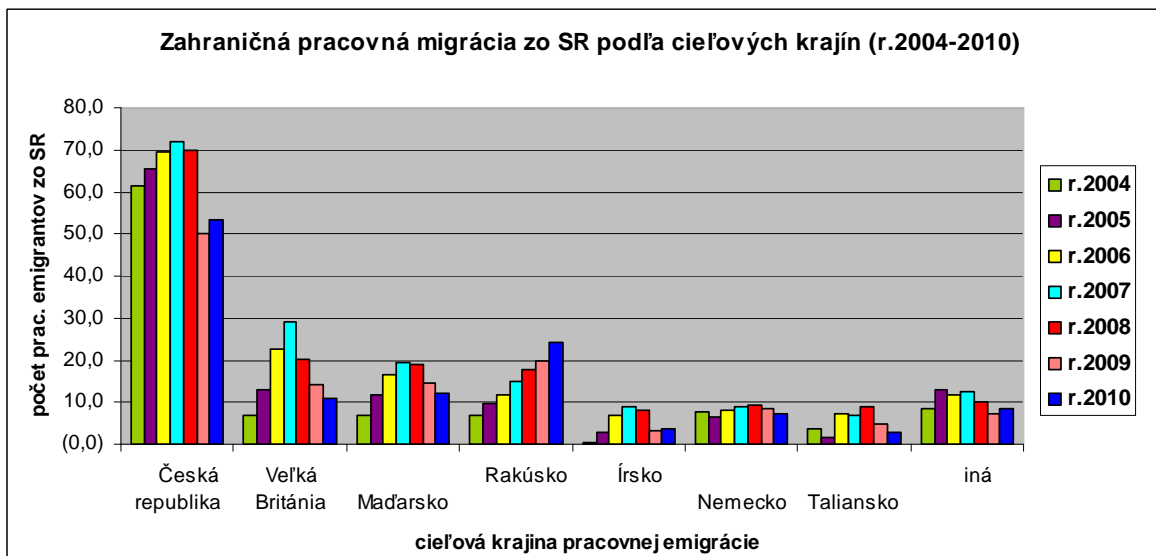
Graf 2 Obyvatelia SR pracujúci v zahraničí podľa krajov (roky 2006 – 2010)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov VZPS

Nasledovný graf 3 znázorňuje prehľad cieľových krajín zahraničnej pracovnej migrácie zo SR.

Graf 3 Zahraničná pracovná migrácia zo SR podľa cieľových krajín (roky 2004 – 2010)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov VZPS

Výsledky jednoznačne dokazujú, že počet osôb pracujúcich v Českej republike v sledovanom období, výrazne preyšuje počty občanov Slovenska pracujúcich vo všetkých ostatných krajinách. Značne však poklesol a to najmä v roku 2009. Počet osôb zamestnaných v ČR však stále približne dvojnásobne preyšuje počet osôb zamestnaných v Rakúsku, ktoré sa ku koncu sledovaného obdobia stáva krajinou s 2. najvyššou zamestnanosťou osôb zo Slovenska. Pri bližšom pohľade na ostatné krajiny (mimo ČR) možno vidieť, že vývoj pracovnej migrácie občanov SR do Rakúska nezaznamenal v období po roku 2008 pokles, ako tomu bolo napríklad v Írsku, Veľkej Británii, Maďarsku, či Taliansku. Práve naopak, v Rakúsku vidíme každoročne stúpajúcu tendenciu počtu zamestnaných osôb zo Slovenska, na rozdiel od iných cieľových krajín.

Hlavné závery analýzy na základe údajov VZPS možno pomerne stručne zosumarizovať v niekoľkých nasledujúcich bodoch:

- Príchod „ekonomickej krízy“ v sledovanom období utlmil pracovnú migráciu zo SR. Najvýraznejší pokles v rokoch 2008 a 2009.
- Medzi krajinami SR existujú značné rozdiely v miere zahraničnej pracovnej migrácie. Pokles je však pozorovateľný na úrovni všetkých krajov.
- Vo väčšine cieľových krajín, možno pozorovať úbytok / zastavenie prílevu pracujúcich osôb zo SR. Výnimkou je Rakúsko
- Rakúsko je na konci sledovaného obdobia krajinou s druhým najvyšším počtom pracujúcich osôb zo SR a od roku 2004 do roku 2010 je pozorovateľný rastúci trend.

4.6.3 Údaje zo systému Európskej služby zamestnanosti „EURES“

EURES je sieť pre spoluprácu medzi Európskou komisiou a národnými verejnými servisami pre sprostredkovanie práce za účelom uľahčenia voľného pohybu pracovných síl v rámci Európskeho ekonomického priestoru – EEA (krajiny EÚ spolu s Nórskom, Islandom, Lichtenštajnskom) a Švajčiarska. Má slúžiť jednak nezamestnaným, ako aj záujemcom, ktorí si hľadajú prácu v zahraničí. Členmi tejto siete sú verejné služby zamestnanosti štátov EEA, odborové a zamestnávateľské organizácie.

EURES predstavuje tiež užitočný zdroj informácií poskytujúci hlavne kvantitatívne údaje o pracovných migrantoch, a to z iného aspektu ako VZPS. Systém ponúka pomerne detailný prehľad počtu zamestnaných cudzincov vo väčšine krajín EEA na báze pravidelnej výmeny informácií medzi partnerskými orgánmi.

Kvalita údajov je však žiaľ aj tu čiastočne limitovaná. Exaktnej kvantifikácii počtu pracovných migrantov bráni značná heterogenita dát a často nekompatibilné metódy, aplikované v jednotlivých krajinách na evidenciu pracovných imigrantov. Dáta EURES sa vzťahujú k rôznym referenčným obdobiam – dňom, mesiacom, rokom; okrem toho viaceré štáty nie sú schopné produkovať aktuálne údaje. Navyše niektoré členské krajiny neposkytujú údaje vôbec. Charakter dát tiež nie je nevyhnutne homogénny – používajú sa prierezové i kumulatívne. A samozrejme odhady nelegálne zamestnaných imigrantov systém EURES prakticky neuvádza. Napriek týmto faktom údaje z EURESu sú cennou alternatívou pri hľadaní spoľahlivého zdroja informácií o počte pracujúcich v zahraničí, a to najmä vďaka svojmu širokému záberu krajín (Pojaková, 2007).

Ak sa zameriame na cieľové krajiny podrobnejšie, možno konštatovať, že:

Česká republika zostáva stále kľúčovou destináciou pre pracovných migrantov zo Slovenska. Ich počet k 31.12.2006 činil 91 355 osôb, s tretinovým podielom žien. Občania SR sú tradične najviac zastúpení medzi ekonomicky aktívnymi cudzincami na českom trhu práce tvoriac z nich okolo 50-60 %. Slováci v ČR pracujú vo všetkých ekonomických sektoroch a odvetviach; v ostatnej dobe rastie podiel vysoko kvalifikovaných zamestnancov (lekári, IT špecialisti, učitelia, výskumníci, manažéri a pod.) pôvodom zo SR. Približne 90 % pracovných migrantov zo Slovenska v Čechách sú zamestnanci a 10 % podniká.

Veľká Británia sa stala po vstupe SR do Únie primárnym cieľom Slovákov s úmyslom pracovať v zahraničí. Medzi rokom 2004 a rokom 2006 až 56 425 jedincov zo Slovenskej republiky získalo zamestnanie na britskom trhu práce v rámci tzv. Worker Registration Scheme, čo je 10,2 % úhrnu pracovných imigrantov z „nových“ členských krajín EÚ v tomto období – tretia najpočetnejšia štátna príslušnosť po Poliakoch a Litovčanoch. To je však kumulatívny počet, reálny odhadujeme na cca 40 tisíc. Väčšina Slovákov vo Veľkej Británii pracuje na kvalifikáciu menej náročných postoch v administratíve a obchode (39,0 %), ubytovacích a stravovacích službách (23,2 %), priemysle (6,5 %), poľnohospodárstve (6,3 %) a zdravotníctve a sociálnych službách (5,6 %), či ako au-pair (Tamas – Münz, 2006).

Maďarsko predstavuje špecifickú krajinu v kontexte pracovnej emigrácie zo SR. Migračné toky do krajiny sú realizované dominantne vo forme dochádzania za prácou, čo je umožnené blízkosťou maďarských poskytovateľov práce, predovšetkým veľkých priemyselných závodov v pohraničí. V r. 1996-2004 stúpol počet slovenských pracovníkov v Maďarsku z 0,4 na 18,7 tisíc a ich súčasný stav dosahuje zhruba 20 tisíc. Predpokladá sa, že z toho cca 13 tisíc osôb dochádza do Maďarska denne zo susedných slovenských regiónov (hlavne okresy KN, NZ, DS, LV, LC) (Reichová, 2006).

Donedávna takmer neznáma, ale dnes obľúbená destinácia pracovných migrantov zo SR je **Írsko**. Od vstupu Slovenska do Únie do konca r. 2006 bolo v tejto krajine zaregistrovaných 24,3 tisíc občanov SR s tzv. číslom Personal Public Service. Tým sa Slovensko v tomto období zaradilo na 3. miesto s podielom 8 % zo súčtu pracovníkov z „nových“ členských krajín EÚ (po Poľsku a Lotyšsku). Analogicky aj tu sa však jedná o kumulatívny počet – skutočný podľa nás nepresahuje 15 tisíc osôb. 25,8 % imigrantov z uvedených krajín vrátane Slovenska pracuje v Írsku v stavebníctve, 21,8 % v priemysle a doprave, 16,5 % v hoteloch a reštauráciách, 11,8 % v obchode (IOM, 2006).

V **Nemecku** bolo v r. 2005 vydaných 17 584 pracovných povolení pre občanov SR, povolenia na sezónne zamestnanie však markantne prevažovali nad povoleniami na trvalý úväzok, a to v pomere 93:7 (Tamas–Münz, 2006). Dĺžka sezónnych prác nemôže v Nemecku prekročiť 3 mesiace, počas ktorých imigranti z novo pristúpených štátov EÚ nepotrebujú povolenie na pobyt. Zamestnávanie Slovákov v krajine upravujú tiež bilaterálne dohody, avšak nemecká strana ponúka stále menší počet pozícií, hoci záujem občanov SR o prácu v Nemecku je enormný. Slováci sú v tejto krajine zamestnaní najmä v nízko sofistikovaných odvetviach – v pohostinstve, zdravotných službách, stavebníctve, potravinárstve a poľnohospodárstve (Divinský, 2004).

Rakúsko je už dlhodobo jednou z najdôležitejších hostiteľských krajín pracovných migrantov zo SR. Počet Slovákov pracujúcich v krajine sa od r. 2000 výrazne zvýšil a zaznamenáva najväčší relatívny prírastok spomedzi migrantov za prácou zo všetkých „nových“ členských štátov EÚ (Tamas–Münz, 2006). Avšak heterogenita kategórií pracovných imigrantov a registračných systémov v Rakúsku dosť komplikuje exaktné stanovenie počtu občanov SR pracujúcich v krajine. Podľa Austrian Arbeitsmarktservice bolo koncom r. 2006 hlásených v tomto systéme 8 tisíc pracovných migrantov zo SR; niektoré iné zdroje však uvádzajú ich vyššie počty. Slováci sú v Rakúsku zamestnaní poväčšine v ubytovacích a stravovacích službách, ako vyslaní pracovníci firiem,

v stavebníctve a ženy hlavne ako oceňované ošetrovatelky seniorov v domácnosti (Traser, 2005).

Taliansko sa stalo v uplynulých rokoch populárnym u pracovných migrantov zo SR obzvlášť pre bohatú ponuku letných sezónnych prác v poľnohospodárstve. Časť Slovákov ju využívalo berúc si na leto vo svojom riadnom zamestnaní dovolenku či neplatené voľno. Týmto spôsobom pracovalo v Taliansku ročne približne 6,5 až 7 tisíc občanov SR. Krajina však prestala od 27.7.2006 uplatňovať obmedzenia pohybu pracovných síl z „nových“ členských štátov EÚ; k dispozícii sú žiaľ len staršie dáta (Reichová, 2006).

Záverom možno zhrnúť tri rôzne druhy údajov (zo zahraničného sťahovania, VZPS a dáta zo systému EURES), ktoré sme porovnávali s úmyslom ich potenciálneho použitia pri odhade počtu občanov Slovenskej republiky pracujúcich v zahraničí. Kardinálnym problémom sa u skupiny osôb migrujúcich zo SR javí stanovenie ich aspoň približného počtu, z ktorého môžu potom vychádzať ďalšie analýzy či odporúčania. Údaje sa vyznačujú rozličnou genézou, charakterom a hlavne spoľahlivosťou. Vývojovú trajektóriu elementárnych kvantitatívnych parametrov emigrácie zo Slovenska v rokoch 2004-2009 podľa rozdielnych metodík demonštruje nižšie uvedená Tabuľka 3. Táto obsahuje údaje z troch rôznych inštitúcií sledujúcich toky a stavy emigrantov, a to z údajov tzv. zahraničného sťahovania ŠÚ SR, VZPS a čísla uvádzané sieťou EURES.

Údaje zo zahraničného sťahovania – v súlade s naším predpokladom – sú pre náš zámer absolútne neaplikovateľné. Ako vidno, najmä oficiálne deklarované počty osôb sťahujúcich sa z krajiny či pracujúcich v zahraničí v predmetnom období do veľkej miery signifikantne varírovali. Toto bolo spôsobené hlavne nedostatočnou evidenciou vysťahovaných osôb kvôli ich nedisciplinovanosti pri odhlasovaní z trvalého pobytu v SR, heterogenitou existujúcich migračných kanálov, nekompatibilnými aj neaktuálnymi metodológiami registrácie občanov SR v prijímajúcich krajinách, ťažkosťami pri odhadovaní objemu nelegálnej migrácie a pod.

Údaje z VZPS sú pomerne hodnoverné, metodologicky „čisté“, obsahujú aj bazálne štruktúry migrantov za prácou, avšak s vysokou pravdepodobnosťou sú najmenej o 25 % kvantitatívne podhodnotené. Výborne však indikujú trendy vývoja.

Dáta *EURES* sú zrejme reálnejšie a detailne špecifikované podľa cieľových krajín, implikujú však množstvo metodologických diferencií a z toho vyplývajúcej nepresností, taktiež ich predmetom nie sú nelegálne zamestnaní v zahraničí. Tento systém ponúka pomerne detailný prehľad počtu zamestnaných cudzincov vo väčšine krajín Európskeho hospodárskeho priestoru na báze pravidelnej výmeny údajov medzi partnerskými orgánmi. Kvalita týchto dát je však žiaľ aj tu čiastočne limitovaná, exaktnému stanoveniu počtu emigrantov pracujúcich v zahraničí bráni značná heterogenita údajov, rôzne referenčné obdobia, čiastočná neaktuálnosť údajov, navyše niektoré členské štáty EÚ neposkytujú požadované dáta vôbec. Napriek týmto faktom sú údaje z Eures-u cenným zdrojom informácií o počte občanov SR pracujúcich mimo územia krajiny od roku 2004, resp. 2005 (Divinský, 2007).

Dynamiku vývoja tohto počtu ukazuje nasledovná Tabuľka 3. Údaje EURES-u v nej uvedené považujeme za najreprezentatívnejšie, takže možno legitímne odhadovať, že v roku 2008 pracovalo v zahraničí cca štvrt' milióna občanov Slovenskej republiky (t. j. približne 10 % z celkového počtu zamestnaných osôb krajiny), kým v roku 2009 to bol kvôli častejším návratom migrantov domov pre ekonomickú krízu o niečo nižší počet.

Tab. 3 Základné údaje o tokoch a stavoch osôb migrujúcich zo Slovenska v období 2004-2009

Ukazovateľ / rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009
zahraničné sťahovanie (ročné toky osôb odhlásených z trvalého pobytu v SR)						
absolútna hodnota	1586	1873	1735	1831	1705	1979
medziročný nárast (%)	33	18	-7	6	-7	16
zahraničné sťahovanie (ročné toky osôb vysťahovaných na dlhodobý pobyt zo SR)						
absolútna hodnota	6525	2784	3084	3570	4857	4753
medziročný nárast (%)	37	-57	11	16	36	-2
počet (stav) občanov SR zamestnaných v zahraničí podľa VZPS koncom roka						
absolútna hodnota	119 tis.	136 tis.	169 tis.	186 tis.	163 tis.	132 tis.
medziročný nárast (%)	42	14	24	10	-12	-19
počet (stav) pracovných migrantov zo SR v EHP podľa siete Eures						
absolútna hodnota	-	120 tis.	160 tis.	220 tis.	250 tis.	230 tis.
medziročný nárast (%)	-	-	33	37	14	-8

Zdroj: Divinský, 2004

4.7 Prieskum potenciálneho záujmu študentov VŠ o zahraničnú pracovnú migráciu

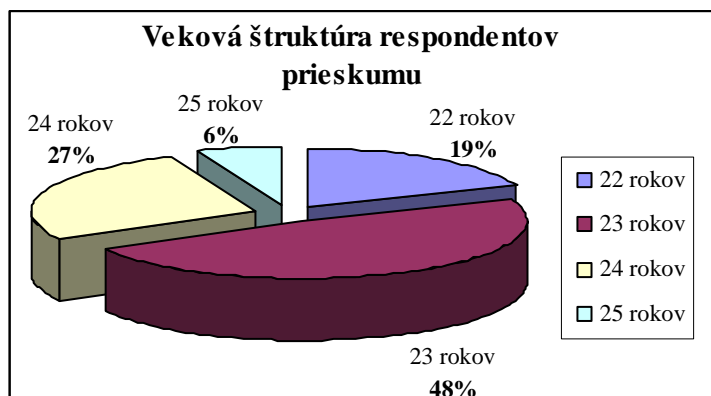
Predpoklad záujmu študentov vysokých škôl o prácu v zahraničí (dotazníkový prieskum)

Za účelom zistenia záujmu o prácu v zahraničí študentov VŠ sme použili reprezentatívnu vzorku sto študentov VŠ s vekovým zložením 22 až 25 rokov, ktorí boli ochotní odpovedať na konkrétne anketové otázky a podieľať sa tak na zisťovaní predpokladu záujmu o prácu v zahraničí u vysokoškolsky vzdelaných osôb. Prieskum sklonov študentov VŠ k pracovnej migrácii sa realizoval u študentov 1. a 2. ročníka druhého stupňa vysokoškolského štúdia počas obdobia zimného semestra školského roku 2010/2011. Respondenti prieskumu boli študenti Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre a študenti Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Návratnosť dotazníkov bola 100%. Údaje sú spracované na základe vyhodnotenia odpovedí na dotazníkové otázky, ktoré sa týkali najskôr zistenia osobnostného profilu reprezentatívnej vzorky študentov, a to na základe zistenia štruktúry respondentov prieskumu podľa veku, pohlavia, veľkosti ich trvalého bydliska podľa počtu obyvateľov. Ďalšie dotazníkové otázky už boli konkrétne zamerané na zistenie záujmu o prácu v zahraničí u študentov po ukončení vysokoškolského štúdia. Vyhodnotenie odpovedí je formou jednostupňového triedenia obsahujúceho absolútnu a relatívnu početnosť s grafickým zobrazením výsledkov relatívnych početností formou stĺpcových a koláčových grafov. Vzor dotazníka-Predpoklad záujmu študentov vysokých škôl o prácu v zahraničí je umiestnený v Prílohách diplomovej práce.

Veková štruktúra respondentov prieskumu

Graf 4 poskytuje prehľad vekovej štruktúry respondentov prieskumu. Väčšinu z respondentov tvorili študenti vo veku 23 rokov a to 48%, takmer o polovicu menej opýtaných tvorili respondenti vo veku 24 rokov, konkrétne 27%, 19% opýtaných tvorili respondenti vo veku 22 rokov a 6 študentov bolo vo veku 25 rokov.

Graf 4 Veková štruktúra respondentov prieskumu

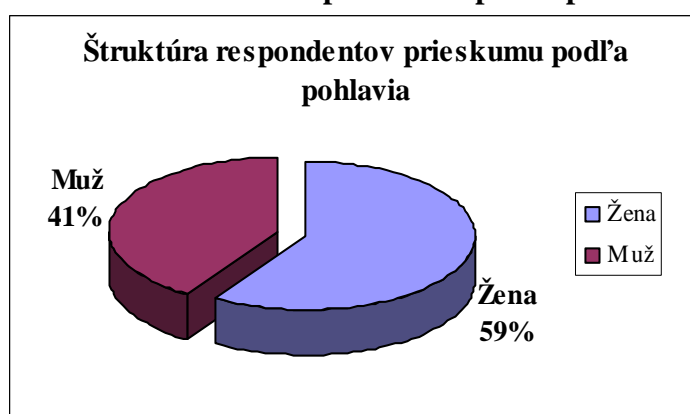

Zdroj: Vlastný prieskum

Štruktúra respondentov prieskumu podľa pohlavia

Z grafu 5 je zrejmé, že dotazník vyplnilo viac študentiek, teda žien (59%) ako študentov, mužov (41%).

Graf 5 Štruktúra respondentov podľa pohlavia

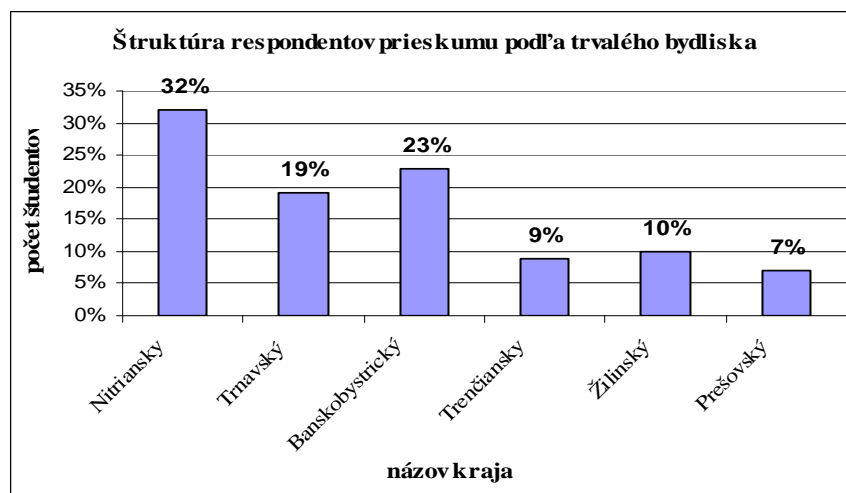

Zdroj: Vlastný prieskum

Štruktúra respondentov prieskumu podľa trvalého bydliska

Nasledovný graf 6 poskytuje prehľad o štruktúre respondentov výskumu podľa miesta trvalého bydliska. Vybraná vzorka študentov najviac krát uviedla ako miesto svojho trvalého bydliska Nitriansky kraj (32 %), za ním nasledoval Banskobystrický kraj (23 %), Trnavský (19 %), Žilinský (10 %) , Trenčiansky (9%) a najmenej z vybraných študentov pochádza z Prešovského kraja (7 %).

Graf 6 Štruktúra respondentov prieskumu podľa trvalého bydliska

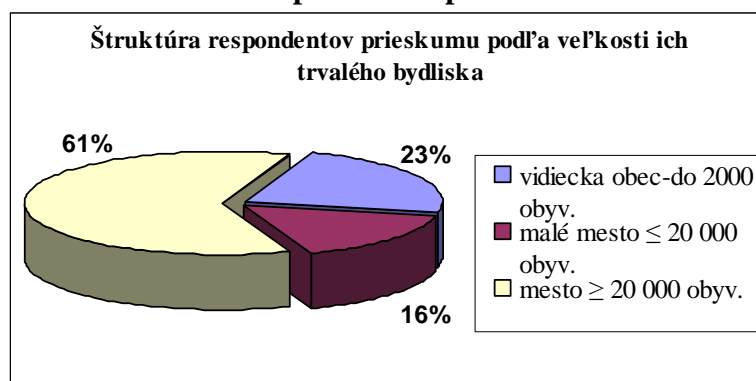

Zdroj: Vlastný prieskum

Štruktúra respondentov prieskumu podľa veľkosti ich trvalého bydliska

V poslednej otázke týkajúcej sa zisťovania štruktúry respondentov mali študenti označiť, v ako veľkej obci bývajú, podľa počtu obyvateľov. Z analýzy vyplnených dotazníkov možno konštatovať, že väčšina vybraných študentov pochádza hlavne z miest nad 20 000 obyvateľov (61%), menšiu skupiny tvorili študenti pochádzajúci z vidieckych obcí (23%) a najmenšiu početnosť tvorili respondenti z malých miest do 20 000 obyvateľov (16%). Údaje sú spracované v grafe 7.

Graf 7 Štruktúra respondentov podľa veľkosti ich trvalého bydliska

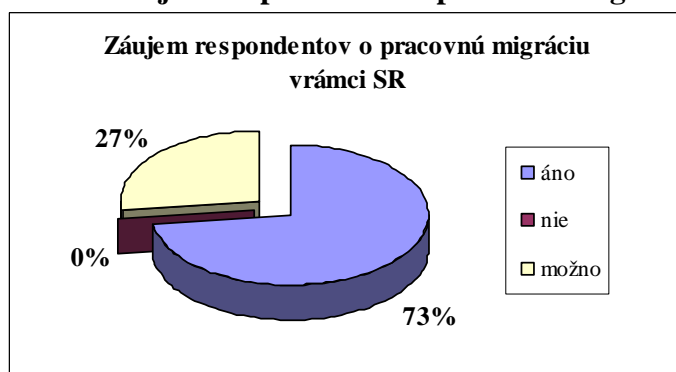

Zdroj: Vlastný prieskum

Záujem respondentov prieskumu o pracovnú mobilitu v rámci SR

V piatej otázke účastníci dotazníkového prieskumu mali uviesť svoj názor na to, či by boli ochotní zmeniť svoje bydlisko v rámci Slovenska z dôvodu vhodnej pracovnej príležitosti. Je to otázka zameraná na záujem o vnútornú pracovnú migráciu v rámci Slovenskej republiky.

Graf 8 Záujem respondentov o pracovnú migráciu v rámci SR

Zdroj: Vlastný prieskum

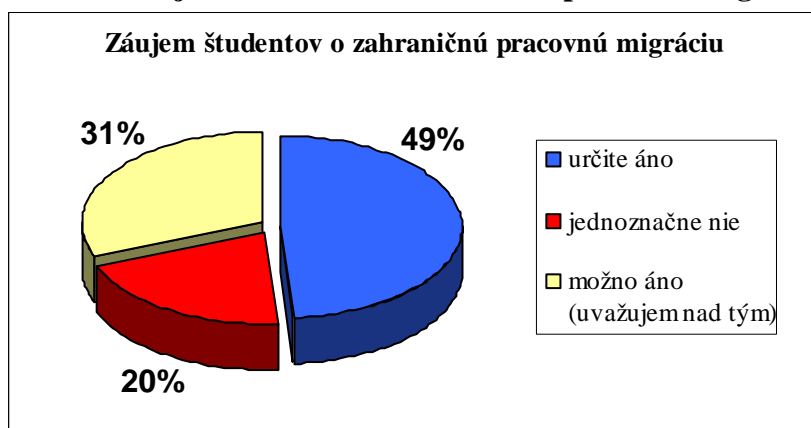
Ako môžeme vidieť na grafe 8, v jednoznačnej prevahe je ochota respondentov zmeniť svoje bydlisko v rámci SR z dôvodu vhodnej pracovnej príležitosti až u 73 % študentov. 85 % respondentov pochádzajúcich z vidieckych obcí do 2000 obyvateľov odpovedalo kladne, čím sa potvrdzuje v súčasnosti dominujúci trend, že mladí, vzdelaní a ekonomicky aktívny ľudia odchádzajú za lepšími pracovnými príležitosťami do miest. Tieto príležitosti nemusia byť len pracovné, sú to aj širšie športové, kultúrne a vzdelávacie možnosti, ktoré determinujú vyššiu kvalitu života obyvateľov. Ani jedna odpoveď „nie“ naznačuje, že každý študent VŠ z vybranej vzorky prieskumu aspoň premýšľal o tom, že by zmenil svoje trvalé bydlisko v rámci SR z dôvodu vhodnej pracovnej príležitosti. 27% respondentov nášho výskumu uviedlo možnosť „možno“. U týchto študentov možno predpokladať kladnú odpoveď, ale zatiaľ nie sú celkom rozhodnutí zmeniť svoje bydlisko v rámci SR z dôvodu lepších pracovných príležitostí. 85 % vybraných študentov VŠ, ktorí uviedli túto možnosť pochádzajú z malého mesta do, alebo z mesta nad 20 tisíc obyvateľov. V takýchto mestách možno predpokladať väčšiu možnosť pracovných príležitostí a preto ľudia nie sú nútení odchádzať za prácou. Len 15 % opýtaných pochádzajúcich z vidieckych obcí uviedlo, že by „možno“ zmenili svoje bydlisko. Z toho možno jednoznačne konštatovať, že pre vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov je omnoho ťažšie uplatniť sa vo vidieckych obciach, ktoré sú charakteristické veľmi nízkou alebo takmer žiadnou ponukou kvalifikovaných pracovných miest.

Záujem študentov o zahraničnú pracovnú migráciu po skončení vysokoškolského štúdia

V šiestej otázke sme zisťovali záujem vybranej vzorky študentov o zahraničnú migráciu z pracovných dôvodov. Možné odpovede boli : určite áno, jednoznačne nie a možno áno (uvažujem nad tým).

20 študentov z vybranej vzorky odpovedalo, že po ukončení vysokoškolského štúdia jednoznačne nemajú záujem o prácu v zahraničí a teda nie sú ochotní vycestovať za prácou do zahraničia. Z analýzy prieskumu vyplýva, že všetci respondenti, ktorí odpovedali možnosťou „jednoznačne nie“ sú ženy, konkrétne 9 z týchto študentiek pochádza z malého mesta do 20 tisíc obyvateľov a 11 študentiek pochádza z mesta nad 20 000 obyvateľov. Väčšina týchto študentiek uvádza ako hlavný dôvod nezájmu o prácu v zahraničí rodinné záväzky v SR (dotazníková otázka 9). Ani jeden respondent pochádzajúci z vidieckej obce jednoznačne nevyklučuje možnosť odcestovať do zahraničia za prácou. Študenti si plne uvedomujú, že je veľmi zložitá nájsť vhodnú kvalifikovanú pracovnú pozíciu vo vidieckych obciach, preto sú oveľa vo väčšej miere rozhodnutí zmeniť svoje trvalé bydlisko kvôli pracovnému miestu či už v rámci Slovenska, alebo odchodom do zahraničia.

Graf 9 Záujem študentov o zahraničnú pracovnú migráciu

Zdroj: Vlastný prieskum

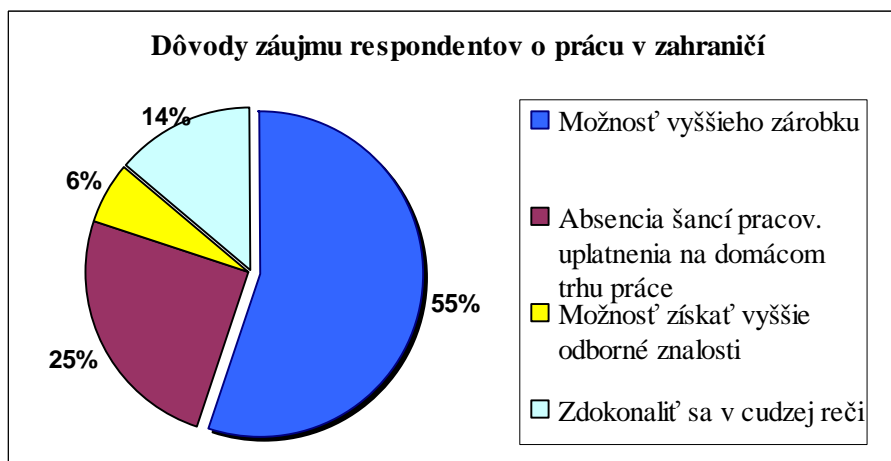
Graf 9 zobrazuje, že 49 % respondentov je jednoznačne ochotných odísť zo Slovenska do zahraničia za lepšou pracovnou príležitosťou, 31 % študentov nad tým uvažuje a 20 % respondentov jednoznačne zamietlo možnosť odísť do zahraničia z pracovných dôvodov. Z prieskumu je jednoznačné, že až 80 % opýtaných študentov má záujem o prácu v zahraničí, alebo aspoň nad tým uvažuje. Z analýzy tejto dotazníkovej otázky jednoznačne vyplýva, že najviac z respondentov prieskumu odpovedalo kladne, to znamená, že u prevažnej väčšiny študentov sme zaznamenali záujem o prácu v zahraničí.

Dôvody záujmu respondentov prieskumu o prácu v zahraničí

V siedmej otázke sme zisťovali u študentov, ktorí odpovedali v predchádzajúcej otázke, možnosťou „áno“, alebo „možno“ (80% respondentov má záujem o prácu v zahraničí) dôvody ich záujmu. Z nasledovného grafu 10 vyplýva, že až 55% študentov

uvádza ako hlavný dôvod svojho záujmu o prácu v zahraničí možnosť vyššieho zárobku. 25% respondentov výskumu považuje za hlavný dôvod absenciu pracovných možností na domácom trhu práce. 14% študentov označilo, že hlavným dôvodom ich záujmu o pracovné uplatnenie v zahraničí je možnosť získať vyššie odborné znalosti. Najmenej opýtaných (6%) uviedlo ako prioritu záujmu o odchod do zahraničia za prácou možnosť zdokonalenia sa v cudzej reči.

Graf 10 Dôvody záujmu respondentov o prácu v zahraničí

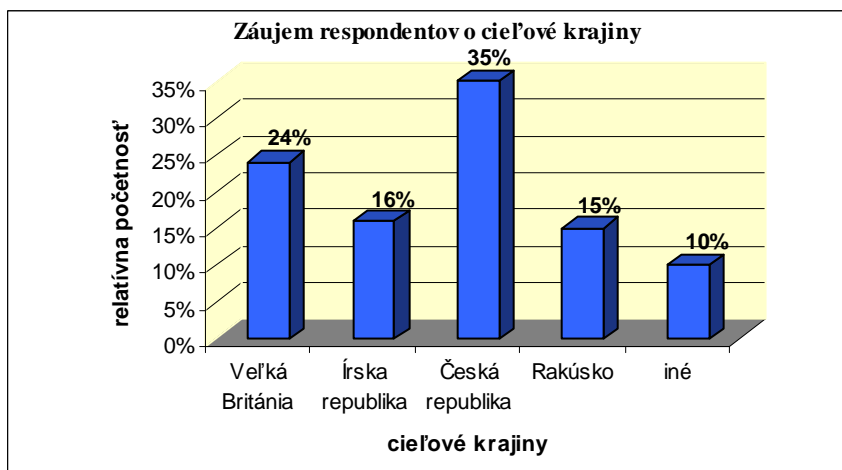
Zdroj: Vlastný prieskum

Výber cieľovej krajiny u respondentov, ktorí majú záujem o prácu v zahraničí

V ôsmej otázke sme u respondentov majúcich záujem o prácu v zahraničí zistovali v akej krajine by chceli pracovať. Z nasledovného grafu 11 je zrejmé, že jednoznačne najviac respondentov (35%) si vybralo Českú republiku ako cieľovú krajinu, v ktorej by mali záujem zamestnať sa. Domnievame sa, že mimoriadny záujem respondentov o prácu v Českej republike vyplýva z najmenej vzdialenosti dochádzania za prácou v porovnaní s inými cieľovými krajinami, keďže ČR hraničí s našim štátom. Medzi hlavné výhody pracovnej emigrácie Slovákov do ČR patrí podobnosť jazykov, češtiny a slovenčiny, čím je značne znížená možnosť jazykovej bariéry v prípade zamestnania sa v tomto štáte. Z grafu 11 vyplýva, že Veľká Británia (24%) a Írska republika (16%) sú pre respondentov prieskumu taktiež zaujímavé cieľové krajiny. Pomerne malý záujem prejavili študenti o cieľovú krajinu Rakúsko (15%). Tieto výsledky sú prekvapujúce, nakoľko Rakúsko je tiež našim susediacim štátom a v porovnaní s ČR je vzdialenosť pracovnej migrácie pomerne rovnaká. Napriek tomu majú študenti takmer o polovicu menší záujem

o zamestnanie v Rakúsku ako v ČR. Predpokladáme, že tieto výsledky potvrdzujú jednoznačne väčšiu jazykovú bariéru v tomto štáte ako v Česku.

Graf 11 Záujem respondentov o cieľové krajiny zahraničnej pracovnej migrácie

Zdroj: Vlastný prieskum

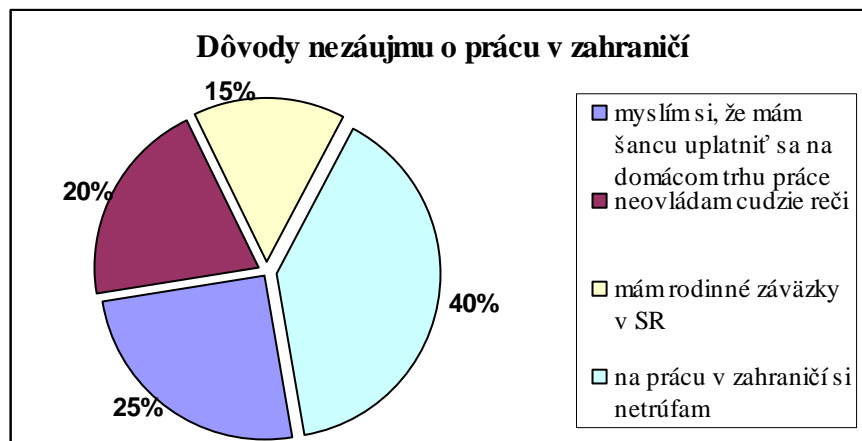
Pri ďalšej analýze výsledkov záujmu študentov o cieľovú krajinu Rakúsko môžeme taktiež konštatovať, že študenti prejavili o Rakúsko menší záujem ako o Veľkú Britániu. V iných, bližšie nešpecifikovaných krajinách by sa chcelo potenciálne zamestnať 10% opýtaných.

Dôvody nezájmu respondentov prieskumu o prácu v zahraničí

V nasledujúcej deviatej otázke mali respondenti, ktorí označili v otázke 6, že po skončení VŠ štúdia jednoznačne nemajú záujem o prácu v zahraničí, vybrať jeden hlavný dôvod, prečo nemajú záujem zamestnať sa v zahraničí. Z otázky 6 sme zistili, že 20% študentov sa vyjadrilo, že jednoznačne nemajú záujem o zamestnanie v zahraničí.

Nasledovný graf 12 nám ponúka grafické zobrazenie jednotlivých dôvodov nezájmu o prácu v zahraničí a ich vyjadrenie v relatívnych početnostiach. Usudzujeme, že prevažná väčšina študentov (40%), ktorí nemajú záujem o prácu v zahraničí si na prácu v zahraničí netrúfa. 25% opýtaných si myslí, že majú šancu uplatniť sa na domácom trhu práce. Pomerne rovnaké množstvo respondentov (20%) nemá záujem o zamestnanie v zahraničí z dôvodu neovládania cudzej reči. 15 % študentov chce zostať v SR kvôli rodinným záväzkom.

Graf 12 Dôvody nezáujmu respondentov o prácu v zahraničí

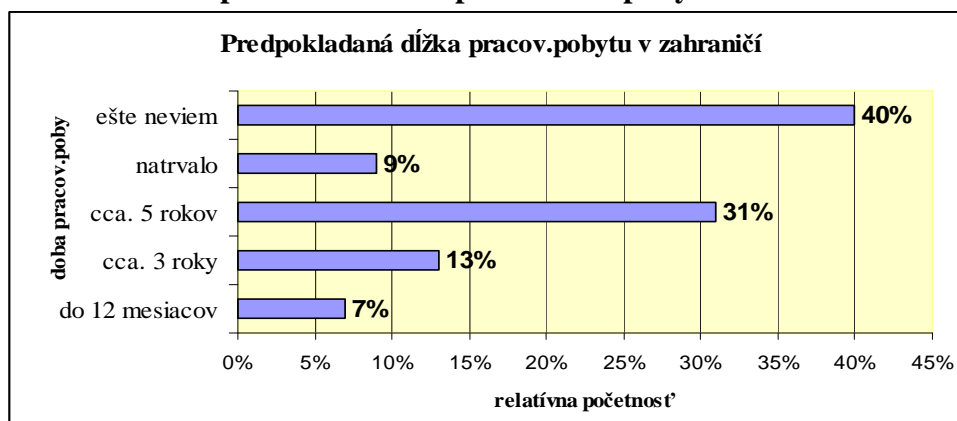

Zdroj: Vlastný prieskum

Predpokladaná dĺžka pracovného pobytu u respondentov majúcej záujem o prácu v zahraničí

V desiatej otázke nás u respondentov, ktorí majú záujem zamestnať sa v zahraničí zaujímalo, na akú dlhú dobu plánujú pracovať v zahraničí. Z vyhodnotenia tejto dotazníkovej otázky vyplýva, že študenti, ktorí plánujú po ukončení VŠ štúdia pracovať v zahraničí, v prevažnej miere ešte nie sú rozhodnutí, na akú dlhú dobu by sa chceli zamestnať v zahraničí (40%). Tento nerozhodný postoj zrejme vyplýva z pocitu neistoty, ktorý sprevádza akýkoľvek pobyt v zahraničí, nielen pracovný. Ako môžeme vidieť na nasledovnom grafe 13 natrvalo sa plánuje v zahraničí zamestnať 9 % respondentov. Pomerne veľa respondentov by chcelo v zahraničí pracovať cca. 5 rokov (31%). Ako vyplýva z prieskumu sú to predovšetkým študenti, ktorí v dotazníkovej otázke 7 uvádzajú hlavný dôvod svojho pracovného pobytu v zahraničí absenciu šancí pracovného uplatnenia na domácom trhu práce.

Graf 13 Predpokladaná dĺžka pracovného pobytu v zahraničí

Zdroj: Vlastný prieskum

Z grafu 13 je zrejmé, že najmenšie množstvo opýtaných plánuje zamestnať sa v zahraničí len na krátku dobu, do 12 mesiacov (7%). Sú to predovšetkým študenti, ktorí v otázke 7 uviedli ako hlavný dôvod svojho pracovného pobytu v zahraničí možnosť zdokonaľiť sa v cudzej reči.

4.7.1 Záverečné zhodnotenie prieskumu o potenciálnom záujme študentov VŠ o zahraničnú pracovnú migráciu

Z celkového vyhodnotenia prieskumu zameraného na potenciálny záujem študentov VŠ o migráciu vyplýva, že priemerný respondent nášho prieskumu je študent VŠ (SPU v Nitre a UKF v Nitre) s vekovým priemerom 23,5, ženského pohlavia, bývajúcí v Nitrianskom kraji. Väčšina študentov pochádza z mesta s počtom obyvateľov nad 20 000. Za pozoruhodnú skutočnosť môžeme označiť, že všetkých sto respondentov prieskumu by bolo ochotných z dôvodu lepšej a vhodnejšej pracovnej príležitosti sťahovať sa v rámci Slovenskej republiky, žiadny respondent neodpovedal, „nie“ na otázku týkajúcu sa vnútornej mobility.

Študenti VŠ si uvedomujú, že po ukončení štúdia nebudú mať dostatok pracovných príležitostí uplatniť sa vo svojom vyštudovanom odbore v SR, preto väčšina z nich prejavuje záujem o možnosť zamestnať sa v zahraničí. Jednoznačne ochotných odísť zo Slovenska do zahraničia za lepšou pracovnou príležitosťou je 49 % respondentov, 31 % študentov nad tým uvažuje a 20 % respondentov jednoznačne zamietlo možnosť zamestnania v zahraničí. Z prieskumu je jednoznačné, že až 80 % opýtaných študentov má záujem o prácu v zahraničí, alebo aspoň nad tým uvažuje. Zaujímavým faktom je, že až nadpolovičná väčšina respondentov uvádza ako prioritný dôvod ich záujmu o zamestnanie v zahraničí možnosť vyššieho zárobku ako v SR. Takmer o polovicu menej študentov označilo ako hlavný dôvod absenciu šancí pracovného uplatnenia na domácom trhu práce. Menšie percento opýtaných udáva ako hlavný dôvod možnosť zdokonaľiť sa v cudzej reči a najmenej študentov by chcelo pracovať v zahraničí z dôvodu možnosti získať vyššie odborné znalosti. Výsledky prieskumu ukazujú, že študujúcich ľudí práca v zahraničí láka nielen kvôli vyššiemu finančnému ohodnoteniu a menším možnostiam uplatnenia sa na domácom trhu práce, ale chcú taktiež zdokonaľovať svoju kvalifikačnú úroveň, či už rozvíjaním jazykových schopností, alebo získavaním vyšších odborných znalostí.

Pokiaľ ide o výber cieľovej krajiny, najviac respondentov (35%) si vybralo Českú republiku ako cieľovú krajinu, v ktorej by mali záujem zamestnať sa. V našom prieskume sa týmto potvrdil fakt, ktorý bol preukázaný aj v iných prieskumoch, ktoré sa týkali zahraničnej pracovnej migrácie (VZPS, INFOSTAT), že slovenskí občania sa uchádzajú hlavne o prácu v Českej republike. Z týchto prieskumov je zrejmé, že Česká republika získava najviac migrantov z krajín strednej a juhovýchodnej Európy, pričom v oblasti migrácie v ČR bezkonkurenčne dominuje Slovenská republika, prisťahovaní zo SR tvoria okolo 50 % z celkového počtu migrantov v ČR. Vysoký záujem slovenských občanov o prácu v Českej republike vyplýva zrejme zo skutočnosti, že Česká republika je naša susediaca krajina, teda vzdialenosť dochádzania za prácou je oveľa menšia v porovnaní s inými cieľovými krajinami. Medzi ďalšie hlavné výhody pracovnej emigrácie Slovákov do ČR patrí podobnosť jazykov, češtiny a slovenčiny, čím sa eliminuje možnosť jazykovej bariéry v prípade zamestnania sa v tomto štáte. Veľká Británia (24%) a Írska republika (16%) sú pre respondentov prieskumu taktiež zaujímavé cieľové krajiny.

Zdieľame názor Bahnu (2010), ktorý tvrdí, že migrácia do Českej republiky vedie ku dlhodobej koexistencii stabilnej práce v zahraničí a pretrvávaniu väzby so SR. Čo sa týka vekovej kategórie Slovákov pracujúcich v Českej republike, túto si radšej volia starší otcovia rodín a hlavy domácností, ktorí majú menšie jazykové znalosti. Česko pre Slovákov na rozdiel od Veľkej Británie a Írska nepredstavuje jazykovú bariéru. Naopak, mladší migranti majú v priemere lepšie jazykové znalosti, a preto vyhľadávajú tieto krajiny. Záujem respondentov o cieľovú krajinu Rakúsko (15%) je omnoho menší ako záujem o Českú Republiku. Tieto výsledky sú prekvapujúce, nakoľko Rakúsko je tiež našim susediacim štátom a teda vzdialenosť dochádzania za prácou je pomerne rovnaká ako do Českej republiky. Domnievame sa, že tieto výsledky dokumentujú jednoznačne väčšiu jazykovú bariéru v tomto štáte ako v Česku. Pri ďalšej analýze výsledkov záujmu študentov o cieľovú krajinu migrácie môžeme taktiež konštatovať, že študenti prejavili o Rakúsko takmer o polovicu menší záujem ako o Veľkú Britániu. Na základe týchto výsledkov môžeme hypoteticky usúdiť, že obyvatelia SR majú väčší záujem o prácu v anglicky hovoriacich krajinách ako v nemecky hovoriacich. V iných, bližšie nešpecifikovaných krajinách by sa chcelo potenciálne zamestnať 10% opýtaných.

Respondenti, ktorí vôbec nemajú záujem o prácu v zahraničí po ukončení VŠ a ani nad tým neuvažujú (20%), takmer polovica z nich uvádza ako hlavný dôvod svojho nezájmu, že si na prácu v zahraničí netrúfajú. O niečo menej študentov, si, myslí, že majú šancu uplatniť sa na domácom trhu práce a preto nemajú záujem pracovať v cudzine. Pár

študentov označilo ako hlavný dôvod, že neovládajú cudzie reči. Predpokladáme, že keby títo respondenti ovládali nejakú cudziu reč, pravdepodobne by prejavili záujem o možnosť pracovne sa realizovať v zahraničí. Najmenej študentov z tejto skupiny, by chcelo kvôli rodinným záväzkom v SR radšej pracovať doma ako v zahraničí.

V prípade predpokladanej dĺžky pracovného pobytu v zahraničí, veľká skupina respondentov majúca záujem o prácu v cudzine, sa ešte nevie konkrétne vyjadriť, na akú dlhú dobu by v zahraničí chceli pracovať. Vyplýva to zrejme z neistoty, s ktorou študenti počas pracovného pobytu mimo domova počítajú. O niečo menej respondentov je už rozhodnejších a majú konkrétne predstavy o dobe svojho pracovného pobytu. Alternatívu približne piatich rokov pobytu si zvolilo 31% respondentov a najmenšie množstvo adeptov plánuje zamestnať sa v zahraničí len na krátku dobu, do 12 mesiacov (7%). Sú to predovšetkým študenti, ktorí uvádzajú ako hlavný dôvod svojho pracovného pobytu v zahraničí príležitosť zdokonaľiť sa v cudzej reči. Natrvalo má ambície pracovne odísť do cudziny 9 % respondentov. Ťažko povedať, čo vedie týchto študentov k takémuto odhodlaniu, považujeme ho za viac menej neuvážené, nakoľko respondenti z dôvodu nízkeho veku majú zatiaľ všeobecne nedostatočné, respektíve žiadne skúsenosti z pracovného života ako takého a nie to zo života v zahraničí. Je možné taktiež domnievať sa, že ich k takémuto rozhodnutiu vedie dezilúzia a skepsa zo situácie na domácom trhu práce a na Slovensku vôbec.

Záverom všeobecne možno povedať, čo sa týka doby pobytu pracovných migrantov v zahraničí, že podľa vekového zloženia sú slovenskí migranti pracujúci v našich susediacich krajinách, napr. v Česku v priemere starší ako tí, ktorí pracujú vo vzdialených krajinách (Veľká Británia). Zároveň, v duchu tejto konceptualizácie môžeme konštatovať, že medzi pracovníkmi v Čechách bude viac tých, ktorí udržuju pevné (rodinné) vzťahy so Slovenskom, a teda je pravdepodobnejšie, že ich migrácia nebude trvalá. Naopak spomedzi mladých ľudí bez záväzkov bude zrejme viacej tých, pre ktorých sa pracovný pobyt vo vzdialených štátoch predĺži na dlhšie viacročné obdobie, pre niektorých sa stane dokonca trvalým.

4.8 Dôsledky zahraničnej migrácie obyvateľstva SR na spoločnosť

Migrácia občanov SR do zahraničia je významným fenoménom, ktorého dôsledky na slovenskú spoločnosť sú logicky evidentné vo viacerých oblastiach. Ako takmer pri každom komponente v rámci zahraničnej migrácie, charakter týchto dôsledkov môže byť pozitívny i negatívny, a to v závislosti od objemu, povahy, dĺžky trvania a iných atribútov emigrácie.

a) Najprv je dôležité si uvedomiť skutočný rozsah tohto procesu v súčasnosti a súvislosti s imigráciou. Pokiaľ ide o počet emigrantov zo SR (s rôznymi motívmi migrácie: za prácou, štúdiom, z rodinných, bytových a iných dôvodov), podľa údajov Štatistického úradu SR je migračné saldo zo zahraničného sťahovania od prvého roka existencie samostatného štátu vždy pozitívne, t. j. emigrácia kvantitatívne výrazne zaostáva za imigráciou a ročné počty vystávaných sú prakticky minimálne. Podľa Divinského, 2005 opak je pravdou. Príčinou naznačených diferencií sú enormne podhodnotené oficiálne dáta o vystávaných: len minimálna časť vystávaných zo SR (sotva 5 – 10 %) sa totiž úradne odhlasuje z trvalého pobytu v krajine napriek tomu, že im to ukladá zákon. Podľa odhadov zo Slovenskej republiky migruje najmenej 15 tisíc osôb ročne, reálne migračné saldo krajiny je preto vysoko negatívne.

b) V dôsledku uvedenej skutočnosti sú straty generované sťahovaním obyvateľov zo SR do zahraničia veľmi citelné a majú závažné demografické následky. Z krajiny odchádza predovšetkým mladá generácia, v reprodukčnom a produktívnom veku. čím sa oslabuje celkový reprodukčný potenciál populácie, deformuje jej štruktúra a urýchľuje starnutie. Relatívne vysoká emigrácia sa takto spolupodieľa na momentálnych dramaticky nízkych mierach úhrnej plodnosti, reprodukcie a prirodzeného prírastku v Slovenskej republike. Navyše značná časť mladých emigrantov sa usadzuje v zahraničí natrvalo, čo sa bude negatívne odrážať na populačnom vývoji krajiny aj v budúcnosti.

c) Ekonomické dôsledky emigrácie zo SR sú dvojznačné. Na jednej strane intenzívna emigrácia donedávna pomáhala efektívne riešiť disproporcie medzi dopytom a ponukou pracovného procesu v cudzine, zvyšujú mieru ekonomickej participácie, ako aj znižujú mieru nezamestnanosti v SR (napr. až 55 % z celkového prírastku zamestnanosti krajiny v období 2000 – 2006 bolo konštituovaných osobami, ktoré získali prácu v zahraničí.) Na druhej strane sa v poslednom čase začína v SR manifestovať už deficit pracovných síl – najmä kvalifikovaných, ale aj menej kvalifikovaných – v niektorých

ekonomických odvetviach, profesiách a regiónoch. Je to pochopiteľné, veď ku koncu r. 2007 dosahoval podiel Slovákov pracujúcich v zahraničí približne 10 % zo súhrnného počtu zamestnaných osôb krajiny (Popjaková, 2007). Ďalším očividne záporným javom je brain-drain (únik mozgov) – počet absolventov vysokých škôl opúšťajúcich každý rok Slovensko sa pohybuje medzi 7 až 10 tisíc, čo tvorí 1/4 až 1/3 zo všetkých absolventov VŠ (a čo je proporčne oveľa viac ako v susedných štátoch). Táto skutočnosť sa musí nevyhnutne prejavovať na vzdelanostnej úrovni populácie a perspektívne aj na celkovom socio-ekonomickom rozvoji krajiny. Naopak čoraz významnejší prínos pre ekonomiku Slovenskej republiky predstavujú remitencie (peňažné prostriedky zarobené a transferované pracujúcimi v zahraničí do SR). Ich objem od r. 2000 prudko vzrastá a len v r. 2006 činil 2 % HDP krajiny.

d) Emigrácia zo SR sa sčasti podieľa aj na zlepšovaní sociálnej situácie v krajine. Spomenuté remitencie zvyšujú priamo životnú úroveň migrantov a ich rodín na Slovensku. Nezanedbateľný je takisto ďalší – finančne ťažko vyjadriteľný – prínos z emigrácie. Ide konkrétne o zdokonaľovanie sa v cudzích jazykoch, získavanie skúseností z iných kultúr a prostredí, rozširovanie vedomostí, budovanie profesijných a priateľských vzťahov, zmysluplné trávenie voľného času atď., čo všetko obohacuje osobnostné portfólio emigrantov. Keď sa títo navracajú do SR, prinášajú so sebou kapitál, know-how, nové poznatky, užitočné skúsenosti, názorovú toleranciu a sociálne kontakty. Samozrejme pobyt migrantov v zahraničí znamená tiež možné znásobenie problémov v rodine zanechanej doma, nútené obmedzenie stykov s priateľmi, lokálnou komunitou, pôvodným pracoviskom a pod.

4.9 Stručná prognóza emigrácie zo Slovenskej republiky

Podľa Divinského (2007) je nutné akceptovať fakt, že v najbližších rokoch bude vysoko pravdepodobne emigrácia zo SR pokračovať, hoci neexistuje štúdia analyzujúca jej mieru, zloženie a trvanie. Neočakáva sa však zásadná modifikácia súčasných emigračných tokov. Naďalej bude výrazne dominovať emigrácia za prácou, predovšetkým do krajín Európskej únie, pričom potenciálne zvýšenie jej intenzity môže nastať po kompletnom otvorení pracovných trhov Nemecka a Rakúska. Ako antiemigračné faktory by zas mali pôsobiť rast slovenskej ekonomiky, pokračujúci pokles nezamestnanosti, silnejúca mena, zvyšujúce sa mzdy, nedostatok pracovných síl a všeobecný vzostup životnej úrovne v krajine.

5 NÁVRH NA VYUŽITIE VÝSLEDKOV

5.1 Odporúčania na zmiernenie nepriaznivých vplyvov vyplývajúcich zo zahraničnej migrácie obyvateľstva SR

Pokiaľ chceme redukovať mieru a negatívne dôsledky emigrácie na spoločnosť konkrétnymi krokmi, je čo najskôr potrebné:

- jasne artikulovať migračnú doktrínu Slovenskej republiky a definovať pozíciu emigrácie v ekonomickom, sociálnom, demografickom, kultúrnom a bezpečnostnom rozvoji krajiny, a to na základe celospoločenskej diskusie;
- z makroekonomického hľadiska pokračovať v doterajších úspešných hospodárskych reformách a uvážene zavádzať nové s cieľom posilnenia celkovej ekonomickej stability SR, rozširovania jej pracovného trhu a ďalšieho znižovania nezamestnanosti, zvyšovania miezd, životnej úrovne a kvality života;
- zvýšiť mieru ekonomickej participácie a mieru zamestnanosti v krajine prostredníctvom širokej škály opatrení a aktívnych politík trhu práce;
- zabezpečiť korešpondovanie školského systému na Slovensku so štruktúrou národného hospodárstva tak, aby spĺňal súčasné i predpokladané požiadavky zamestnávateľov i predstavy zamestnancov;
- začať sa dôkladne zaoberať fenoménom brain-drain a jeho dôsledkami na slovenskú spoločnosť, vypracovať stratégiu postupného znižovania veľkého počtu VŠ vzdelaných a/alebo vysokokvalifikovaných osôb migrujúcich každý rok zo SR do zahraničia;
- motivovať absolventov VŠ v cudzine pôvodom zo Slovenska k návratu domov utváraním veľkorysejších podmienok pre ich prácu, odmeňovanie, profesionálny rast, bývanie, zakladanie rodiny a pod.;
- vypracovať program dobrovoľného návratu vysokokvalifikovaných emigrantov zo SR pracujúcich momentálne v zahraničí a vytvoriť adekvátny rámec pre ich re-integráciu;
- posilniť právnu, inštitucionálnu i operatívnu spoluprácu Slovenskej republiky s najdôležitejšími cieľovými krajinami pre jej emigrantov;

- fundamentálne zvýšiť úroveň štatistických systémov a databáz týkajúcich sa emigrácie zo SR a zlepšiť kvalitu, záber, aktuálnosť a dostupnosť relevantných údajov;
- zriadiť a prevádzkovať informačno-konzultatívnu platformu v krajine špecializovanú na poskytovanie aktualizovaných informácií a poradenstvo o rôznych aspektoch emigrácie a slúžiacu pre potenciálnych záujemcov o migráciu zo SR, inštitúcie i médiá;
- venovať viac pozornosti a podpory dôkladnému, systematickému a komplexnému výskumu emigračných tokov zo Slovenskej republiky, zameranému na potreby praxe.

Na dosiahnutie cieľov v oblasti migrácie je ďalej potrebné:

- vypracovať aktualizovanú Koncepciu migračnej politiky SR zohľadňujúcu aktuálne potreby v oblasti legálnej pracovnej migrácie, zahŕňajúcu možnosti a stimuly pre návrat pracovných migrantov zo zahraničia do SR a navrhujúcu možnosti dočasnej pracovnej migrácie do SR vzťahujúcej sa na Slovákov žijúcich v zahraničí bez štátneho občianstva SR;
- zmeniť kompetencie, vecnú pôsobnosť Migračného úradu SR, keďže tento sa v súčasnosti zaoberá len azylovou problematikou. Je nanajvýš žiadúce, aby sa migračný úrad začal v najbližšej budúcnosti zaoberať aj migráciou zo SR, ktorá má stúpajúcu tendenciu;
- vytvoriť systém permanentnej spolupráce všetkých zainteresovaných orgánov a inštitúcií pre problematiku migrácie a Slovákov žijúcich v zahraničí zriadením komisie, ktorá bude otvoreným fórom v oblasti migrácie občanov SR do zahraničia;
- zorganizovať medzinárodnú konferenciu k problematike migrácie Slovákov so zastúpením kompetentných rezortov SR, európskych štruktúr, relevantných medzinárodných a mimovládnych organizácií a Slovákov žijúcich v zahraničí;
- zabezpečovať štatistické informácie o migrácii za prácou zo SR (s výnimkou osôb usídlených mimo hraníc SR viac ako jeden rok) podľa pohlavia, veku, najvyššieho ukončeného vzdelania v rámci výberového zisťovania pracovných síl;
- spolupracovať s medzinárodnými organizáciami zameranými na problematike migrácie.

6 ZÁVER

Migrácia je jednou z najdôležitejších globálnych tém. V súčasnosti je v pohybe viac ľudí než v akomkoľvek inom období ľudských dejín. Príčinami migračného pohybu sú predovšetkým konflikty a nestabilita, globálne hospodárske, demografické a sociálne disparity ako i zjednodušené cestovné a komunikačné možnosti. Migrácia je fenomén s narastajúcim významom, nemožno ju ovládať ani zastaviť, dá sa však regulovať. Tvorí zásadnú a nevyhnutnú súčasť ekonomického a spoločenského života. Európsky trh práce je v súčasnosti až na určité výnimky už takmer otvorený a úplne jednotným by sa mal stať k 1.5.2011. Cieľom pri zakotvení slobody štátnych príslušníkov štátov EÚ je pohybovať sa voľne za prácou v rámci EÚ a spoločný trh práce.

Slovensko je krajina, ktorá má historicky bohatú emigračnú minulosť a Slováci ostali tomuto dedičstvu verní aj po vstupe SR do EÚ v máji 2004. Vstup SR do EÚ spôsobili zvýšený pohyb občanov SR do zahraničia. Migračné prognózy nasvedčujú, že predovšetkým dočasná migrácia Slovákov za prácou a vzdelaním do zahraničia bude mať stúpajúcu tendenciu. Slováci migrujú do zahraničia za prácou predovšetkým do Českej republiky, do Veľkej Británie, Maďarska a v posledných rokoch sa zvýšil záujem o cieľovú krajinu Rakúsko. Problematika migrácie za prácou zo Slovenskej republiky sa stala v posledných rokoch - a obzvlášť po vstupe krajiny do Európskej únie vysoko aktuálna a rezonuje nielen v odborných kruhoch, ale i na politickej scéne, v médiách a verejnosti. Napriek tomu je pojem zahraničnej migrácie paradoxne najmenej preskúmaný a je skôr predmetom málo korektných odhadov, resp. až subjektívnych dohadov a dezinformácií.

V diplomovej práci sme porovnávali tri rôzne druhy údajov (zo zahraničného sťahovania, VZPS a dáta zo systému EURES). Dospeli sme k záveru, že u skupiny osôb migrujúcich zo SR je veľkým problémom stanovenie ich aspoň približného počtu, z ktorého môžu potom vychádzať ďalšie analýzy či odporúčania. Údaje sa vyznačujú rozličnou genézou, charakterom a hlavne spoľahlivosťou. Údaje zo zahraničného sťahovania sú pre náš zámer absolútne neaplikovateľné. Údaje z VZPS sú pomerne hodnoverné, obsahujú aj bazálne štruktúry migrantov za prácou, avšak s vysokou pravdepodobnosťou sú najmenej o 25 % kvantitatívne podhodnotené. Výborne však indikujú trendy vývoja. Dáta EURES sú zrejme reálnejšie a detailne špecifikované podľa cieľových krajín, implikujú však množstvo metodologických diferencií a z toho vyplývajúcich nepresností, taktiež ich predmetom nie sú nelegálne zamestnaní v zahraničí.

Kvalita týchto dát je však žiaľ aj tu čiastočne limitovaná, exaktnému stanoveniu počtu emigrantov pracujúcich v zahraničí bráni značná heterogenita údajov, rôzne referenčné obdobia, čiastočná neaktuálnosť údajov, navyše niektoré členské štáty EÚ neposkytujú požadované dáta vôbec. Napriek týmto faktom sú údaje z EURES-u cenným zdrojom informácií o počte občanov SR pracujúcich mimo územia krajiny. Odhady počtu občanov Slovenskej republiky pracujúcich v súčasnosti v zahraničí naozaj značne varírujú. Kompetentné inštitúcie SR nemajú k dispozícii nijaké komplexnejšie analýzy týkajúce sa presného rozsahu a štruktúry emigračných tokov, či posúdenia ich dopadov na pracovný trh krajiny, ekonomiku ako celok, sociálnu sféru, populačné správanie a pod. Je to spôsobené heterogenitou existujúcich migračných kanálov, nedostatkom hodnoverných dát, inkompatibilnými metodológiami evidencie pracovných imigrantov v jednotlivých krajinách, ťažkosťami pri odhadovaní objemu nelegálnej migrácie a i. Preto je skutočne obtiažne exaktne kvantifikovať počet migrantov v zahraničí.

Na základe dotazníkového prieskumu záujmu študentov VŠ o zahraničnú migráciu, možno skonštatovať, že študenti VŠ si uvedomujú, že po ukončení štúdia nebudú mať dostatok pracovných príležitostí uplatniť sa vo svojom vyštudovanom odbore v SR, preto väčšina z nich prejavuje záujem o možnosť zamestnať sa v zahraničí. Jednoznačne ochotných odísť zo Slovenska do zahraničia za lepšou pracovnou príležitosťou je 49 % respondentov, 31 % študentov nad tým uvažuje a 20 % respondentov jednoznačne zamietlo možnosť zamestnania v zahraničí. Pokiaľ ide o výber cieľovej krajiny, najviac respondentov (35%) si vybralo Českú republiku ako cieľovú krajinu, v ktorej by mali záujem zamestnať sa. V našom prieskume sa týmto potvrdil fakt, ktorý bol preukázaný aj v iných prieskumoch, ktoré sa týkali zahraničnej pracovnej migrácie, že slovenskí občania sa uchádzajú hlavne o prácu v Českej republike.

Čo sa týka dôsledkov a dopadov zahraničnej pracovnej migrácie obyvateľstva SR na spoločnosť, charakter týchto dôsledkov môže byť pozitívny i negatívny. Z krajiny odchádza predovšetkým mladá generácia, v reprodukčnom a produktívnom veku, čím sa oslabuje celkový reprodukčný potenciál populácie, deformuje jej štruktúra a urýchľuje starnutie. Ekonomické dôsledky emigrácie zo SR sú dvojznačné. Na jednej strane znižujú mieru nezamestnanosti v SR, na druhej strane sa v poslednom čase začína v SR prejavovať už deficit pracovných síl – najmä kvalifikovaných, ale aj menej kvalifikovaných – v niektorých ekonomických odvetviach, profesiách a regiónoch. Ďalším očividne záporným javom je brain-drain (únik mozgov).

Je preto veľmi dôležité sa už dnes pozerat' na otázku zahraničnej pracovnej migrácie ako na strategickú otázku, aby sme prípravou a implementáciou efektívnych a moderných migračných politík prispeli k zvyšovaniu konkurencieschopnosti našej krajiny do budúcnosti a k vytvoreniu podmienok pre dlhodobu udržateľný ekonomický rast prostredníctvom kvalitných ľudských zdrojov. Táto potreba je v prostredí SR o to akútnejšia, že aktuálna migračná politika krajiny absolútne nedostatočne pokrýva pracovnú migráciu, ktorá je považovaná za aktuálnu a aj do budúcnosti za kľúčovú formu migrácie. Konceptcia migračnej politiky, ktorú vypracoval Migračný úrad MV SR, sa zaoberá len azylovou politikou a migráciou smerom dovnútra SR, nie však smerom von. Je potrebné zvážiť vypracovanie novej, komplexnejšej koncepcie migračnej politiky, ktorá by mala zohľadňovať aj aktuálne potreby v oblasti legálnej pracovnej migrácie. Správne riadená migrácia môže byť prospešná pre jednotlivca i pre spoločnosť. Hospodárstvo SR zaznamenáva pokles kvalifikovaných pracovných síl na domácom trhu práce. Je potrebné zastaviť masívny odlev kvalifikovaných pracovníkov zo SR do zahraničia aplikovaním stabilizačných opatrení štátu. Novým fenoménom, ktorý sa objavil v oblasti migrácie od nástupu krízy je návrat Slovákov, ktorí prišli o prácu v zahraničí naspäť domov. Cieľom, o ktorý by sme sa mali usilovať je vytvorenie takého prostredia, kde trh práce nebude z dlhodobého pohľadu brzdou ale katalyzátorom udržateľného ekonomického rastu prostredníctvom kvalitných a vysokokvalifikovaných ľudských zdrojov umožňujúcich Slovensku súperiť o investície vysokej pridanej hodnoty.

7 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BAHNA, Miloslav. 2009. *Pracovná migrácia zo Slovenska po vstupe do EÚ v kontexte krajín EÚ 10* [online]. B. m. : B. v., 2009 [cit. 2011-01-02]. Dostupné na internete: <<http://www.sociologia.sav.sk/publikacie.php?id=1216>>.
- BAHNA, Miloslav. 2010. *Zahraničná pracovná migrácia zo Slovenska podľa VZPS: charakteristika, rozsah, dynamika a metodologické problémy merania*, Sociologický ústav SAV, Demografické diskusné popoludnie, INFOSTAT, Bratislava, 2010.
- BALÁŽ, Calude. 1990. Slovenské vyst'ahovalectvo. in *Dokumenty*. Matica Slovenská, Martin 1990, s. 13.
- BELLAN, Pavol: *Pracovná migrácia zo Slovenskej republiky, základné trendy v období 2008-2009 z Výberového zisťovania pracovných síl* [online]. B. m. : B. v., [cit. 2011-01-08]. Dostupné na: <<http://www.diaspora.sk/wp/Pracovná-migrácia-zo-Slovenskej-republiky.pdf>>.
- BIELIK, František. 1976: Slovenské vyst'ahovalectvo. in *Dokumenty III. 1893 – 1939*, Matica Slovenská, Martin 1976.
- BLEHA, B. et al. 2007. *Szlovák állampolgárok magyarországi munkavállalása, ennek okai és jellemzői a magyar-szlovák határmenti régióban*. Echo Research Center , 108 s.
- Cizinci v ČR 2010*. [online] Český statistický úřad, 2011 [cit. 2011-02-10]. Dostupné na internete: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/kapitola/1414-10-2010-0900>> .
- DIVINSKÝ, Boris. 2004. *Migration Trends in Selected EU Applicant Countries. Volume V Slovakia An Acceleration of Challenges for Society*. Bratislava : IOM. 2004. 126s.
- DIVINSKÝ, Boris. 2005. *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike. Stav, trendy, spoločenské súvislosti*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung e.V. 2005. 216s. ISBN 80-89149-04-9.
- DIVINSKÝ , Boris. 2006. Zahraničná migrácia v SR: Potreba nových prístupov. In *Zahraničná politika* [online] č. 3, 2006. Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku [cit. 2011-01-12]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/socialna-politika/analyza/zahranicna-migracia-v-sr-potreba-novych-pristupov>>.
- DIVINSKÝ, Boris. 2007. Náčrt fundamentálnych trendov v zahraničnej migrácii Slovenskej republiky a identifikácia kľúčových výziev. In *Forum Statisticum Slovacum*, č. 3, 2007, s. 57-63.

- DIVINSKÝ, Boris. 2007. *Labor market–migration nexus in Slovakia: time to act in a comprehensive way*, Bratislava: IOM. 2007.
- DIVINSKÝ, Boris. 2007. *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike: vyvojové trendy od r. 2000*, Vyskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí SR.
- DIVINSKÝ, Boris — POPJAKOVÁ, Dagmar. 2007. Koľko Slovákov pracuje v zahraničí? [online]. In *Forum Statisticum Slovaca*, roč. 3, č. 3, SŠDS Bratislava [cit. 2011-01-10]. Dostupné na internete: <http://www.infostat.sk/vdc/sk/pris/Divinsky_Popjakova.doc>.
- DIVINSKÝ, BORIS. 2009. *Migračné trendy v Slovenskej republike po vstupe krajiny do EÚ (2004– 2008)*, Bratislava: IOM. 2009.
- DRBOHLAV, Dušan. 2004. Migrace v ČR a ve světě; demografické a ekonomické aspekty. In seminár *Pracovní migrace do České republiky* v Senáte Parlamentu ČR 2004. *Ekonomická aktivita cizinců. Cizinci v ČR*. 2011 [online]. Český statistický úřad, 2011 [cit. 2011-02-10]. Dostupné na internete: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FB0042B462/\\$File/141410k3cj.doc](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FB0042B462/$File/141410k3cj.doc)>.
- Eurostat. 2008. *Verteilung des Hauptgrundes für die Migration, nach Erwerbstätigkeit* [online]. aktualizované 03-01-2011. [cit. 2011-03-10]. Dostupné na internete: <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do>>.
- Eurostat. 2006. *Einwanderung in der EU27 im Jahr 2006* [online]. aktualizované 18.11.2008. [cit. 2011-03-10]. Dostupné na internete: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/publications/migration_asylum>.
- GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, Elena – VYLITOVÁ, Romana. 2007. *Migranti* [online]. Nadácia Milana Šimečku, 2007. Bratislava: Reprografia. ISBN 80-89008-21-6. [cit. 2011-03-10]. Dostupné na internete: <<http://multikulti.sk/dok/kapitola-5.pdf>>.
- HANZELOVÁ, E. – KOSTOLNÁ, Z. – REICHOVÁ, D. 2006. *Sprístupnenie trhov práce vo vybraných krajinách EÚ a vývojové trendy na trhu práce v SR*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny. 2006.
- HANZELOVÁ, E. – KOSTOLNÁ, Z. – REICHOVÁ, D. 2006. Sprístupnenie trhov práce krajín Európskej únie a migrácia za prácou absolventov vysokých škôl SR. 2006. In: *Rodina a práca*, roč. 6, 2006, č. 6. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny. 2006. 52 s. ISSN 1336-7153.

- HANZELOVÁ, E. – KOSTOLNÁ, Z. – KEŠELOVÁ, D. 2007: *Migračný potenciál obyvateľstva SR, sprístupnenie trhov práce vo vybraných krajinách EU a vývojové trendy na trhu práce v SR*, Výskumná úloha č. 2122, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava 2007.
- IOM. 2006. *Riadená migrácia ako odpoveď na potreby moderného trhu práce – Štúdia uskutočniteľnosti*, Bratislava: IOM. 2006.
- IOM. 2008. *World migration 2008: Managing labour mobility in the evolving global economy*, Geneva: IOM. 2008.
- JURČOVÁ, Danuša. 2008. *Sťahovanie obyvateľov Slovenskej republiky do zahraničia (Štúdia)*, Bratislava. Infostat.
- JURČOVÁ, Danuša. 2008. *Pracovné migrácie v Slovenskej republike*, Bratislava. Infostat, VDC, Edícia: Akty, ISBN 978-80-89398-02-7.
- KABELEOVÁ, Hana. 2003. *Ekonomické ukazatele ovplyvňujúci migráciu* [online]. Publikované 29. 7. 2003. [cit. 2011-03-10]. Dostupné na internete: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957463>>.
- KATERINKOVÁ, Mária. 2005. Voľný pohyb osôb a zmeny štatistiky zahraničnej migrácie po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie. In *Naša demografia, súčasnosť a perspektívy*. Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2005.
- KATUŠČÁK, Boris. 2006. *Nadnárodná migrácia za prácou zo Slovenska do EÚ*. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Bratislava, 6. novembra 2006.
- KOVÁČ, D. 1998. *Dejiny Slovenska*, Nakladateľství Lidové Noviny, 1998.
- Komisia chce prilákať pracovnú silu zo zahraničia* [online]. Publikované 17. 09. 2007. [cit. 2011-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/mobilita/clanok/komisia-chce-prilakat-pracovnu-silu-zo-zahranicia>>.
- MULTI-KULTI na školách, 2007. *Metodická príručka pre multikultúrnu výchovu*, Nadácia Milana Šimečku, 2007.
- OLEJNÍK, Milan. 2000. Administratívno – právne a hospodárske aspekty prínosu nemeckej menšiny k formovaniu multietnickej spoločnosti. In *Človek a spoločnosť*, č. 3, 2000.
- RITICA, Dušan. 2006. Fenomén emigrácie zo Slovenska v 2. polovici 20.storočia. In: Luther, Daniel (ed.): *E/Migrácie a Slovensko*, Bratislava 2006.

ROUBÍČEK, V. 1997. *Úvod do demografie*. Praha : Codex Bohemia. 1997. 736s. ISBN 80-85963-43-4.

SALT, J. 2005. *Current Trends in International Migration in Europe*. Council of Europe.

ŠEDIVÝ, Jaroslav. 2010. *Výsledky výberového zisťovania pracovných síl, Pracujúci v zahraničí 2004-2009* [elektronická pošta]. Štatistický úrad SR. Správa pre: Stanislava Kreslová. 2010-10-01. Osobná komunikácia.

ŠÍBL, Drahoš – ŠAKOVÁ, Beáta. 2002. *Svetová ekonomika, Internacionalizácia – integrácia – globalizácia – interdependencia*. SPRINT, Bratislava 2002.

ŠPETKO, Jozef. 1994. *Slovenská politická emigrácia v 20. storočí. jej vzťahy k českej emigrácii a k Čechom*. Praha, Danubius, 1994.

Štatistický úrad SR, 2009. *Migrácia obyvateľstva podľa: územie, pohlavie, typ ukazovateľa a rok* [online]. Reg Dat, 2009. [cit. 2011-01-13]. Dostupné na internete: <<http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/Dialog/varval.asp?ma=PRIRAST&ti=Migr%Elcia+obyvate%BEstva+pod%BEa%3A+%FAzemie%2C+pohlavie%2C+typ+ukazovate%BEa+a+rok&path=../DATABASE/Sk/02Demografia/02Migracia/&lang=12>>.

Štatistický úrad SR, 2010. Demografická štatistika, *Vystahovaní z trvalého pobytu na území SR podľa krajiny vystahovania, veku a pohlavia (2004 - 2009)* [online]. Bratislava, ŠÚ SR. [cit. 2010-11-10]. Dostupné na internete: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=3305&m_sso=2&m_so=7&ic=409>

Štatistický úrad SR, 2010. *Pohyb obyvateľstva v Slovenskej republike v roku 2009 (Pramenné dielo)* [online]. Bratislava, ŠÚ SR. [cit. 2010-11-10]. Dostupné na internete: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=6674>>.

Štatistický úrad SR, 2010. *Zahraničné sťahovanie a cudzinci v SR v roku 2009* [online]. Bratislava, ŠÚ SR. [cit. 2010-11-10]. Dostupné na internete: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=29978>>.

Štatistický úrad SR, 2011. *Výsledky výberového zisťovania pracovných síl za 4. štvrťrok 2009* [online]. Bratislava, ŠÚ SR. [cit. 2011-01-03]. Dostupné na internete: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=23431>>.

Štatistický úrad SR, 2011. *Výsledky výberového zisťovania pracovných síl za 1. štvrťrok 2010* [online]. Bratislava, ŠÚ SR. [cit. 2011-01-11]. Dostupné na internete: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=26371>>.

Štatistický úrad SR, 2011. *Výsledky výberového zisťovania pracovných síl za 2. štvrťrok 2010* [online]. Bratislava, ŠÚ SR. [cit. 2011-03-13]. Dostupné na internete: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=28233>>.

Štatistický úrad SR, 2011. *Výsledky výberového zisťovania pracovných síl za 3. štvrťrok 2010* [online]. Bratislava, ŠÚ SR. [cit. 2011-03-13]. Dostupné na internete: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=31135>>.

Štatistický úrad ČR, 2011. *Zaměstnaní cizinci podle státního občanství k 31. 12. 2009* [online]. ŠÚ ČR. [cit. 2011-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/tab/FB0042B436>>.

VAŇO, B. – JURČOVÁ, D. – MESZÁROŠ, J. 2003. *Základy demografie*. Bratislava : Občianske združenie Sociálna práca. 2003. ISBN 80-968927-3-8.

VAŠEČKA, Michal. 2009. *Postoje verejnosti k cudzincom a zahraničnej migrácii v Slovenskej republike* [online]. Bratislava: IOM, 2009. [cit. 2011-03-13]. Dostupné na internete: <<http://www.iom.sk/sk/o-nas/novinky/27-postoje-k-cudzincom>>.

VILÁGI, A. et al. 2008. *Analýza k voľnému pohybu pracovníkov v EÚ*. Bratislava: SPFA, 2008.

ŽALOUDEK, Karel. 2004. *Encyklopedie politiky*. Libri, Praha 2004.

Prílohy

Predpoklad záujmu študentov vysokých škôl o prácu v zahraničí (Dotazník)

1. Uveďte svoj vek.

2. Označte pohlavie.

muž

žena

3. Uveďte kraj a miesto svojho trvalého bydliska

4. Z uvedených možností označte veľkosť Vášho trvalého bydliska podľa počtu obyvateľov.

vidiecka obec- do 2000 obyv.

malé mesto \leq 20 000 obyv.

mesto \geq 20 000 obyv.

5. Uveďte svoj názor, či by ste boli ochotný po ukončení VŠ zmeniť miesto svojho bydliska v rámci SR z dôvodu lepšej a vhodnejšej pracovnej príležitosti.

áno

nie

možno

6. Uveďte svoj názor, či máte záujem o prácu v zahraničí po skončení Vášho vysokoškolského štúdia.

určite áno

jednoznačne nie

možno áno (uvažujem nad tým)

7. Ak áno, z nasledujúcich možností označte jeden hlavný dôvod Vášho záujmu o prácu v zahraničí.

- možnosť vyššieho zárobku
- absencia šancí pracovného uplatnenia na domácom trhu práce
- možnosť získať vyššie odborné znalosti
- zdokonaľiť sa v cudzej reči

8. V prípade Vášho záujmu o prácu v zahraničí, vyberte jednu cieľovú krajinu, v ktorej by sme mali najväčší záujem zamestnať sa.

- Veľká Británia
- Írska republika
- Česká republika
- Rakúsko
- iné

9. V prípade Vášho nezájmu o prácu v zahraničí, uveďte dôvody.

- myslím si, že mám šancu uplatniť sa na domácom trhu práce
- neovládam cudzie reči
- mám rodinné záväzky v SR
- na prácu v zahraničí si netrúfam

10. Predpokladaná dĺžka Vášho pracovného pobytu, v prípade Vášho záujmu o prácu v zahraničí?

- do 12 mesiacov
- cca. 3 roky
- cca. 5 rokov
- natrvalo
- ešte neviem